№ 11.—1863. Вторникъ.—Wtorek. 5 Февраля. 5 Lutego.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ
KURYER WILEŃSKI

Выходитъ по Вторникамъ, Четвергамъ и Субботамъ.

Wychodzi we Wtorki, Czwartki i Soboty.

Часть Оффиціальная.

Вильно, 4-го февраля.

Объявленіе Виленскаго военнаго, Гродненскаго, Ковенскаго и Минскаго генералъ-губернатора и командующаго войсками Виленскаго военнаго округа.

Въ нѣкоторыхъ мѣстностяхъ ввѣреннаго моему управленію края появились скопища злоумышленныхъ людей, стремящихся къ нарушенію общественнаго порядка и посредствомъ разныхъ обѣщаній и угрозъ старающихся склонить легкомысленныхъ на свою сторону.

Принявъ всѣ зависящія мѣры къ преслѣдованію этихъ шаекъ и къ наказанію виновныхъ, я—независимо отъ того—для огражденія мирныхъ жителей отъ насилій и безчинства этихъ преступныхъ скопищъ, на основаніи Высочайше предоставленной мнѣ власти, объявляю всю Виленскую и Гродненскую губерніи на военномъ положеніи.

О чемъ считаю необходимымъ довести до всеобщаго свѣдѣнія.

(Подлинное подписалъ): Генералъ-Адъютантъ НАЗИМОВЪ.

С.-Петербургъ, 2 февраля.

— 30-го января, въ 9 часовъ вечера, въ главной церкви зимняго дворца совершено бракосочетаніе ея императорскаго высочества Маріи Максимиліановны, княжны Романовской герцогини Лейхтенбергской съ его высочествомъ принцемъ Людовикомъ Вильгельмомъ Августомъ баденскимъ.

ИЗВѢСТІЯ ИЗЪ ПОЛЬШИ.

ПОСЛѢДНІЯ ТЕЛЕГРАФИЧЕСКІЯ ДЕПЕШИ.

Варшава, 29 января.

Вчера вечеромъ получено отъ генералъ-лейтенанта Ушакова донесеніе, подтверждающее прежнее телеграфическое извѣстіе о пораженіи мятежниковъ при Вонходцкѣ.

Лембергъ, 29 января.

Русскія войска выбили мятежниковъ изъ Завихоста, 27 числа, въ 3 часа по полудни. Мятежники отступили къ Сандомиру, преслѣдуемые войсками. Подъ Виніярами и Слупце было дѣло, продолжавшееся болѣе часа; большое число мятежниковъ взято въ плѣнъ.

Кіевъ, 30-го января.

Изъ Радзивилова, отъ 25 января, доносятъ, что въ царство польское изъ Галиціи перешло болѣе тысячи вооруженныхъ поляковъ, которые убили двухъ пограничныхъ офицеровъ и нѣсколько нижнихъ чиновъ, истребивъ пограничные посты.

Варшава, 30 января.

Начальникъ подвижной колонны подполковникъ Мѣдниковъ, съ 3 ротами и 40 казаками, переправившись, 27-го числа, черезъ Вислу, у Аннополя, занялъ Завихостъ, настигнулъ мятежниковъ, подъ командою Ждановича и Франковскаго, разбилъ ихъ и 28-го вступилъ въ Сандоміръ, откуда мятежники бѣжали ночью. Убитыхъ болѣе 100, плѣнныхъ 32, въ томъ числѣ тяжело раненный Леонъ Франковскій. Освобождено плѣнныхъ русскихъ 63. Наша потеря, вѣроятно, незначительна, потому что въ донесеніи про нее ничего не упомянуто.

Вильно, 30-го января.

Въ лѣсахъ свенцянскаго уѣзда собираются мятежническія шайки, руководимыя прибывшими изъ Польши неизвѣстными людьми, съ намѣреніемъ портить желѣзную дорогу. Генералъ Плаксинъ, съ достаточнымъ числомъ войскъ, охраняетъ дорогу. Посланъ отрядъ отрѣзать мятежниковъ.—Въ Свенцянахъ и уѣздѣ объявлено военное положеніе.

Кіевъ, 31-го января.

Шайки мятежниковъ, въ числѣ до 2-хъ тысячъ, заняла Дубенку *).

Варшава, 31-го января.

Въ городѣ все благополучно. Третьяго дня въ Новогеоргіевскѣ разстрѣляны главный начальникъ шайки, взятый Сержпутовскимъ, Казиміръ Вольскій и Маркевичъ, который оказывается отставнымъ подпоручикомъ витебскаго полка. Сегодня дѣлается поискъ изъ Скерневицъ на Раву.

Генералъ-лейтенантъ Ушаковъ доноситъ, что разсѣявъ главное скопище подъ Вонхоцкомъ, онъ послалъ колонны и легкіе отряды рѣшительно по всей радомской губерніи. Вездѣ войска наши находили сочувствіе и самую дѣятельную помощь со стороны крестьянъ.

Вильно, 1-го февраля.

Свиты ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА генералъ-маіоръ графъ Ностицъ телеграфируетъ изъ Бѣловѣжа, что послѣ пятидневнаго преслѣдованія, по пятамъ, мятежниковъ, онъ настигъ партію главнаго предводителя ихъ, Рочанскаго и разбилъ ее на голову; взято знамя, отбиты наши плѣнные, весь обозъ, съ 60 лошадьми, много разной обмундировки, оружія, пороху, свинца, мѣди, медикаментовъ и проч. Мятежниковъ убито 32; погибло отъ взрыва бочки съ порохомъ 25; въ плѣнъ взято 8; захвачена переписка. Нашихъ ранено 12 человѣкъ. Войска утомились отъ продолжительнаго преслѣдованія; но больныхъ нѣтъ. Крестьяне ведутъ себя очень хорошо: приводятъ плѣнныхъ мятежниковъ къ военному начальству.

Кіевъ, 1-го февраля.

Слухъ о переходѣ партіи мятежниковъ изъ Царства Польскаго въ Кладневѣ **) (близъ Дубенки) не подтвердился; перешли только нѣсколько человѣкъ, которые напали на двухъ акцизныхъ стражниковъ, обезоружили ихъ и ушли опять за Бугъ.—Никакихъ другихъ свѣдѣній неполучено.

— Шайки мятежниковъ, вытѣсненныя съ разныхъ сторонъ изъ царства польскаго, послѣ встрѣчъ съ ними нашихъ войскъ у Венгрова, Янова, Немирова и друг., перешли границу и проникнули въ предѣлы гродненской губерніи. Противъ нихъ направлены слѣдующіе отряды: со стороны Бреста—2 баталіона, 4 орудія и полсотни казаковъ, подъ командою свиты ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА генералъ-маіора графа Ностица; со станціи Лапы—7 ротъ пѣхоты, 4 орудія и 80 казаковъ, подъ командою генералъ-лейтенанта Манюкина. Послѣдній, двигаясь отъ Лапъ на с. Рудуку и м. Цехановецъ, и заставляя отступать передъ собою разныя партіи мятежниковъ, принудилъ ихъ сосредоточиться у м. Семятичъ, въ числѣ 5,000 чел. Вечеромъ, 25 января, генералъ Манюкинъ подошелъ къ Семятичамъ; въ ночь мятежники аттаковали отрядъ, но картечью и ружейнымъ огнемъ были тотчасъ же отбиты; при этомъ либавскаго пѣхотнаго полка подполковникъ Филимоновъ раненъ пулею въ животъ, на вылетъ. 26-го января, съ разсвѣтомъ, отрядъ нашъ штурмовалъ мѣстечко, причемъ всѣ мятежники, не успѣвшіе спастись черезъ мостъ на р. Добиткѣ, были истреблены. Мѣстечко и замокъ сожжены до основанія. Потеря нашихъ войскъ не превосходитъ 12 убитыхъ и раненыхъ. Шайки мятежниковъ направились къ сторонѣ Дрогичина. Отрядъ генерала Манюкина 27 января простоялъ у с. Чертоева, чтобы дать отдыхъ войскамъ.

— На желѣзныхъ дорогахъ все благополучно. Въ уѣздахъ лидскомъ и свѣнцянскомъ оказывается нѣкоторое броженіе. 28 января получено въ Вильнѣ изъ Свѣнціанъ извѣстіе, что шайка злоумышленниковъ, числомъ около 150 человѣкъ, появилась въ окрестностяхъ станціи желѣзной дороги Подбродзе. Для разсѣянія ихъ приняты мѣры.

(Сѣв. Поч.)

М. Пильвишки, 23 января. Корреспондентъ „*Голоса*" сообщаетъ подробное описаніе о дѣлѣ съ мятежниками.

20-го января, отрядъ, состоящій изъ лейбъ-гусарскаго павлоградскаго ЕГО ВЕЛИЧЕСТВА полка и двухъ ротъ софійскаго пѣхотнаго, подъ командою генерал-маіора Сухо-

*) На границѣ грубешевскаго и владиміръ-волынскаго уѣздовъ.

**) На границѣ Царства Польскаго и волынской губерніи.

Część Urzędowa.

Wilno, 4-go lutego.

Ogłoszenie Wileńskiego wojennego gubernatora, jenerał-gubernatora Grodzieńskiego, Kowieńskiego i Mińskiego i dowodzącego wojskami Wileńskiego wojskowego okręgu.

W niektórych miejscowościach powierzonego mojemu zarządowi kraju zjawiły się zbiorowiska ludzi źle myślących, dążących do zakłócenia spokojności publicznéj, i za pomocą rozmaitych obietnic i pogróżek starających się przeciągnąć lekkomyślnych na swoją stronę.

Przedsięwziąwszy wszystkie właściwe środki dla ścigania tych band i ukarania winnych, ja—niezależnie od tego—dla osłonienia spokojnych mieszkańców od gwałtów i nieporządków tych występnych zbiorowisk, na zasadzie Najwyżéj nadanéj mi władzy, ogłoszam całą Wileńskę i Grodzieńską gubernję na stopie wojennéj.

O czém uważam za konieczne podać do powszechnéj wiadomości.

(Na oryinale podpisano): Jenerał-Adjutant NAZIMOW.

St.-Petersburg, 2 lutego.

Dnia 30 stycznia, o godz. 9-téj wieczorem, w głównéj cerkwi zimowego pałacu odbył się obrzęd szlubu Jéj Cesarskiéj Wysokości Marji Maksymiljanówny, księżniczki Romanowskiéj, a W. księżny Leuchtenbergskiéj, z Jego wysokością księciem Ludwikiem Wilhelmem Augustem badeńskim.

WIADOMOŚCI Z POLSKI.

OSTATNIE DEPESZE TELEGRAFICZNE:

Warszawa 29 stycznia.

Wczoraj wieczorem otrzymano od jenerał-porucznika Uszakowa doniesienie, stwierdzające uprzednią wiadomość telegraficzną o pobiciu powstańców pod Wąchockiem.

Lwow 29 stycznia.

Wojska rossyjskie wyparły powstańców z Zawichosta, 27 o godz. 3 po połud. Powstańcy odstąpili do Sandomierza, będąc ścigani przez wojska. Pod Winiarami i Słupcami była utarczka, trwająca więcéj godziny; wielką liczbę powstańców wzięto w niewolę.

Kijów 30 stycznia.

Z Radziwiłowa 25-go stycznia donoszą, iż z Galicji do Królestwa Polskiego przeszło więcéj tysiąca uzbrojonych Polaków, którzy zabili dwóch pogranicznych oficerów i kilku żołnierzy, zniszczywszy pograniczne stanowiska.

Warszawa 30 stycznia.

Naczelnik ruchoméj kolumny, podpółkownik Miedników z trzema rotami i 40 kozakami przeprawiwszy się 27 w Annopolu przez Wisłę, zajął Zawichost, dopędził powstańców będących pod dowództwem Zdanowicza i Frankowskiego, rozbił ich i 28 wszedł do Sandomierza, skąd powstańcy w nocy uciekli. Zabitych więcéj 100, wzięto w niewolę 32, w téj liczbie ciężko raniony Leon Frankowski. Uwolniono wziętych w niewolę 63 Rossjan. Strata nasza zapewne jest mało znaczącą, bo nic o tém w doniesieniu nie wspomniano.

Wilno 30 stycznia.

W lasach święciańskiego powiatu, zbierają się powstańcy pod kierownictwem niewiadomych ludzi przybyłych z Polski, zamierzając zrujnować koléj żelazną. Jenerał Płaksin z dostateczną liczbą wojska zabezpiecza drogę. Posłano oddział, ażeby przeciąć drogę powstańcom. W Swięcianach i w powiecie ogłoszono stan wojenny.

Kijów 31 stycznia.

Dwa tysiące powstańców zajęło Dubienkę *).

Warszawa 22 stycznia.

W mieście spokojnie. Pozawczoraj rozstrzelani w Nowogeorgiewsku główny dowódzca powstańców, wzięty przez Sierzputowskiego, Kazimierz Wolski i Markiewicz, który jest jak się pokazało dymissjonowanym podporucznikiem witebskiego półku. Dzisiaj robi się poszukiwanie ze Skierniewic na Rawę.

Jenerał porucznik Uszaków donosi, że rozpędziwszy główny oddział pod Wąchockiem, rozesłał kolumny i lekkie oddziały po całéj Radomskiéj gubernji. Wojska nasze wszędzie znajdowały współczucie i czynną pomoc u włościan.

Wilno, 1 lutego.

Jenerał-major świty Jego Cesarskiéj Mości hr. Nostitz telegrafuje z Białowieży, że po pięciodniowém ściganiu, krok w krok, powstańców, on napędził oddział głównego ich dowódzcy Roczańskiego i rozbił go na głowę. Wzięto chorągiew, odbito naszych jeńców, cały oboz z 60 końmi, wielki zapas rozmaitego umundurowania, broni, prochu, ołowiu, miedzi, lekarstw i t. p. Powstańców zabito 32; zginęło od explozji beczki z prochem 25; wzięto w niewolę 8; pochwycona została korrespondencja. Naszych raniono 12 ludzi. Wojska zmęczone długiem ściganiem; lecz chorych niema. Włościanie prowadzą się bardzo dobrze: przyprowadzają wziętych w niewolę powstańców do władzy wojskowéj.

Kijów, 1 lutego.

Wieść o przejściu partji powstańców z Królestwa Polskiego pod Kładniewem *) (blizko Dubienki) nie potwierdziła się; przeszło tylko kilku ludzi, którzy napadłszy na dwóch akcyznych strażników, rozbroili ich i znowu wrócili za Bug, — żadnych innych wiadomości nie odebrano.

— Bandy powstańców, wyparte z rozmaitych stron Królestwa Polskiego po potyczkach z wojskami naszemi przy Węgrowie, Janowie, Niemirowie i innych, przeszły granicę i przemknęły do gubernji grodzieńskiéj. Przeciw nim skierowano następujące oddziały: od strony Brześcia—2 bataljony, 4 działa i pół seciny kozaków, pod dowództwem jenerał-majora orszaku Jego Cesarskiéj Mości hrabiego Nostitza; ze stacji Łapy, 7 rot piechoty, 4 działa i 80 kozaków, pod dowództwem jenerał-porucznika Maniukina. Ostatni posuwając się od Łap ku Rudce i m. Ciechanówcowi i zmuszając do odwrótu różne partje powstańców, zmusił ich do skupienia się pod Siemiatyczami w liczbie 5,000. Wieczorem 25 stycznia jenerał Maniukin podszedł do Siemiatycz; z nocy powstańcy napadli na oddział, lecz natychmiast byli odparci kartaczami i ogniem karabinowym; przy tém libawskiego pieszego półku podpółkownik Filimonów został raniony kulą w brzuch na wylot, 26 stycznia o świcie oddział nasz począł szturmować miasteczko, przyczém wszyscy powstańcy, którzy nie zdołali ratować się przez most na rz. Dobitce zostali zniszczeni. Miasteczko i zamek spalono do szczętu. Strata naszych wojsk nieprzechodzi 12-tu zabitych i ranionych. Bandy powstańców skierowały się ku Drohiczynowi, oddział jenerała Maniukina 27 stycznia przestał przy wsi Czertojewo, żeby dać odpoczynek wojsku.

(Pocz. Półn.)

— Na kolejach żelaznych wszystko pomyślnie. W powiatach lidzkim i święciańskim pokazuje się niejakieś wzburzenie. D. 28 stycznia, otrzymano w Wilnie ze Swięcian wiadomość, iż banda buntowników w liczbie około 150 pokazała się w okolicach stacji drogi żelaznéj Podbrodzie—celem rozpędzenia takowéj przedsięwzięte zostały środki.

M. Pilwiszki 23 stycznia. Korespondencja „Głosu", udziela następujące szczegółowe opisanie o rozprawie z powstańcami:

D. 20 stycznia, oddział składający się z lejbhuzarskiego pawło-gradzkiego półku Jego Cesarskiéj Mości i z dwóch rot sofijskiego półku pieszego, pod dowództwem jene-

*) Na granicy hrubieszowskiego i włodzimierz-wołyńskiego powiatów.

*) Na granicy Królestwa Polskiego i Wołyńskiéj gubernji.

дольскаго, получилъ приказаніе двинуться въ предѣлы Царства Польскаго, перешелъ чрезъ Нѣманъ по мосту желѣзной дороги и направился на м. Вейверы, гдѣ и провелъ ночь. По собраннымъ свѣдѣніямъ, толпы мятежниковъ уже нѣсколько дней назадъ появились въ лѣсахъ около деревень Дембовой-Буды, Козловой-Руды, Антоновки и м. Пильвишки. 21-го числа, генерал-майоръ Суходольскій, сдѣлавъ переходъ до станицы Домбова-Буда, своротилъ съ шоссе и направилъ отрядъ, по проселочной дорогѣ, на м. Пильвишки. Полкъ шелъ походной колонной. Въ 3 часа пополудни, подходя къ деревнѣ Чистая-Буда, авангардъ замѣтилъ толпу мятежниковъ, вслѣдствіе чего дано было знать отряду. Мятежники стояли на правой сторонѣ дороги, въ разстояніи ста шаговъ отъ лѣсу, имѣя впереди густую цѣпь, оба фланга которой примыкали къ лѣсу. Генерал-майоръ Суходольскій приказалъ лейб-эскадрону отрѣзать ихъ съ лѣвой стороны, двумъ эскадронамъ съ правой стороны, а тремъ эскадронамъ двинуться на фронтъ мятежниковъ. Корнетъ Ниппа, бывшій въ авангардѣ, со взводомъ гусаръ, бросился, чтобы отрѣзать имъ отступленіе къ лѣсу. Лейб-эскадронъ, подъ командою ротмистра Лезовича, выстроивъ фронтъ, понесся въ карьеръ. Мятежники открыли огонь; но будучи сбиты стремительной атакой и не имѣя уже времени заряжать ружья, бросались съ длинными ножами и косами и дрались прикладами. Часть мятежниковъ бросилась бѣжать въ лѣсъ, преслѣдуемая гусарами, другіе же примкнули къ своему лѣвому флангу; но увидя атаку двухъ эскадроновъ опять поворотила вправо, гдѣ атакованы были 1-мъ и 2-мъ эскадронами.

Мѣстность, на которой атаковали мятежниковъ, до такой степени изрѣзана какавами, наполненными водой, по случаю бывшихъ оттепелей, кочками и пнями срубленнаго лѣса, что командиръ 2-го эскадрона, ротмистръ графъ Медемъ, настигъ мятежниковъ неболѣе, какъ съ 30 гусарами. Мятежниковъ, по показанію взятаго въ плѣнъ, послѣ дѣла, ротмистромъ Абатовымъ, ихъ предводителя, или, какъ онъ себя называлъ, сержанта, было до 140 человѣкъ; всѣ они были вооружены двуствольными и одноствольными ружьями, кинжалами и косами. Съ нашей стороны убито 3, ранено 6; мятежниковъ убито до 40 человѣкъ. Всѣ они, какъ можно судить по ихъ виду, принадлежали къ шляхтѣ. Въ одномъ изъ дворовъ деревни Чистой-Буды взяты были пѣхотой, шедшей сзади, 3 фуры съ порохомъ, свинцомъ, косами и съѣстными припасами. Приказавъ подобрать нашихъ убитыхъ и раненыхъ, генерал-майоръ Суходольскій, продолжалъ далѣе движеніе отряда, и прибылъ благополучно, въ 12 часовъ ночи, въ мѣстечко Пильвишки, не встрѣтя нигдѣ болѣе шаекъ; здѣсь онъ и остановился, чтобъ дать отдыхъ отряду, сдѣлавшему въ этотъ день до 50 верстъ, изъ которыхъ 20 по пути болотистому, пересѣченному промоинами и тянущемуся по дорогѣ, усѣянной пнями срубленнаго лѣса. Ружей взято 24. Кромѣ того нѣсколько пистолетовъ и сабель. У корнета Ниппы въ двухъ мѣстахъ прострѣлена шинель и башлыкъ, и ранена лошадь.

Еще неизвѣстно куда выступимъ; объ дальнѣйшемъ нашемъ движеніи увѣдомлю.

(Голосъ.)

Въ „Dzien. Powsz.“ напечатано: „Малолѣтніе, взятые при преслѣдованіи шаекъ, и не имѣющіе узаконенныхъ лѣтъ, будутъ наказываемы полиціею, и затѣмъ возвращаются домашнимъ властямъ.

Ежели они принадлежатъ къ числу воспитанниковъ, рѣшеніе о дозволеніи имъ возвратиться въ училище, а равно о способахъ и условіяхъ пріема зависитъ отъ училищнаго начальства.

Въ Сѣв. Пч. пишутъ:

Кельнской Газетѣ пишутъ изъ Кракова, что 5-го февраля (24-го января) конфискована газета Czas. Поводомъ, какъ говорятъ, послужило перепечатаніе революціонныхъ прокламацій, издаваемыхъ въ Царствѣ Польскомъ.

Въ Donau Zeitung пишутъ: „Туринъ, 1-го февраля (20-го января). Поляки, проживающіе въ Италіи, по полученіи первыхъ извѣстій о событіяхъ въ Польшѣ, за небольшими исключеніями, немедленно отправились въ Парижъ, гдѣ имѣютъ въ виду войти въ соглашеніе со своими соотечественниками. Здѣшняя польская эмиграція далеко не раздѣляла прежде однѣхъ и тѣхъ же убѣжденій. Одна партія была непосредственно въ пользу движенія, другая же была за выжиданіе болѣе благопріятныхъ обстоятельствъ... Первая съ напряженіемъ слѣдитъ за исходомъ польскаго возстанія. Въ ея собраніяхъ была даже рѣчь о томъ, чтобы послать въ помощь полякамъ отрядъ войскъ. (?) Но когда начали разсуждать о приведеніи этой мысли въ исполненіе, то обнаружилась ея неосуществимость.“

Кельнской Газетѣ пишутъ изъ Вѣны: въ Галиціи и Краковѣ, сдѣлано распоряженіе не только обезоруживать инсургентовъ, переступающихъ границу, но и подавлять малѣйшее движеніе въ зародышѣ. Въ Галиціи, сосредоточено въ одномъ и томъ же лицѣ гражданская и военная администрація, именно въ лицѣ фельдмаршала графа Менсдорфа-Пуйли, человѣка съ замѣчательною энергіею, который не преминетъ воспрепятствовать всякому покушенію произвести манифестацію. Хотя теперь и собранъ сеймъ въ Львовѣ, но никто не смѣетъ публично принять сторону партіи возстанія. Польскому дворянству напоминаютъ ужасныя сцены прежнихъ лѣтъ (1846 г.).

Въ эту газету пишутъ: „Варшава, 1-го февраля (20-го января). Возстаніе въ Плоцкомъ воеводствѣ находится въ трудномъ положеніи. Неорганизованное, частію разсѣянное, оно нуждается въ способномъ и энергическомъ человѣкѣ, который сумѣлъ бы дать ему какое либо значеніе. Въ Подляскомъ воеводствѣ возстаніе продолжается. Въ Августовскомъ воеводствѣ возсталъ только одинъ Ломжинскій уѣздъ; въ сѣверныхъ уѣздахъ спокойствіе сохранено.“

Въ послѣднемъ нумерѣ Dziennika Poznańskiego (воскресенье 8-го февраля (27-го января), N. 31-й) напечатаны два письма изъ Варшавы, которыя представляемъ въ извлеченіи:

„Варшава, 4-го февраля (20 января). Изъ Кѣльцъ, Радома и Конскаго выступили колонны для аттакованія вонхоцкаго лагеря, который, какъ говорятъ, хорошо организованъ.

Газетѣ Dresdner-Journal пишутъ изъ Варшавы, что въ ночь съ субботы на воскресенье, съ разрѣшенія архіепископа Фелинскаго, строжайше обревизованъ костелъ св. креста, а также находящійся при немъ монастырь. Кельи отсутствующихъ монаховъ опечатаны.

Въ 24 N оффиціальнаго органа министерства внутреннихъ дѣлъ „Сѣверная Почта“ напечатано:

Еще такъ недавно общественное мнѣніе Россіи и Европы относилось снисходительно и довѣрчиво къ польскому народу, когда изъ его среды систематически поднимались руки убійцъ противъ представителей Монарха, неприкосновенность которыхъ умѣютъ понимать и признавать даже дикіе варвары. Почти никто не рѣшался произнести упрека цѣлому народу за эти злодѣянія, ибо въ польскомъ народѣ видѣли не одичавшую орду, а именно *народъ*, т. е. общество, подчиняющееся началамъ политическаго существованія и гражданственности, раздѣляющее наравнѣ съ другими плоды современной цивилизаціи. Августѣйшій Братъ Государя, чудесно спасенный отъ злодѣйскаго удара, оградилъ свое сердце отъ обвиненія той среды, въ которую онъ пришелъ какъ миротворецъ; въ отвѣтъ на безумное покушеніе, онъ великодушно и довѣрчиво протянулъ руку народу, и твердо продолжалъ и расширялъ рядъ благодѣтельныхъ реформъ, надѣясь, что смыслъ и чувство справедливости цѣлаго народа достаточно сильны для того, чтобы загладить самое воспоминаніе о возмутительной катастрофѣ. Лучшіе мыслящіе люди оскробленной русской націи, такъ и всей Европы, заклеймивъ презрѣніемъ убійцъ, сохранили прежнія чувства довѣрія и участія къ польскому народу.

Между тѣмъ, въ отвѣтъ на это довѣріе, въ Польшѣ встали сотни и тысячи новыхъ убійцъ...

Но и теперь, при видѣ всего совершившагося и совершающагося, воздержимся, слѣдуя строгому суду логики, правды и чести, произнести приговоръ націи, поставить всему обществу въ позоръ подвиги героевъ темныхъ лѣсовъ и ночи. Можно и должно, конечно, упрекнуть націю въ томъ, что она допустила почти открыто развиваться революціонной пропагандѣ на своихъ глазахъ, что безмолвнымъ согласіемъ, или манифестаціями, въ родѣ театральныхъ, приличныхъ женщинамъ и дѣтямъ, а не серьезному и взрослому народу, процессій, пѣнія гимновъ, ношенія траура, такъ чувствительно тронувшихъ незнающаго, ни Россіи, ни Польши, графа Монталамбера*), что всѣмъ этимъ она поощряла псевдо-патріотическое, форсированное настроеніе, не подозрѣвая, конечно, за исключеніемъ немногихъ, что способствуетъ воспитанію изъ своихъ меньшихъ, и слѣдовательно менѣе разумныхъ дѣтей, убійцъ, что гимны обратятся къ сицилійскимъ вечернямъ, что трауръ обагрится кровью безвинныхъ солдатъ, покорныхъ исполнителей долга, что подъ патріотическимъ знаменемъ пойдетъ простой разбой-

*) См. извѣстную брошюру: Toute une nation en deuil, par Montalambert.

rał-majora Suchodolskiego, otrzymał rozkaz ruszyć się w granice Królestwa Polskiego, przeszedł rzekę Niemen przez most drogi żelaznéj i skierował się ku Wejwerom, gdzie przepędził noc. Według zebranych wiadomości, bandy postańców już przed kilką dniami pokazały się w lasach koło wsi Dębowéj-Budy, Kozłowéj Rudy, Antonowa i m. Pilwiszek. D. 21-go jenerał-major Suchodolski, przyszedłszy do stacji Dębowa-Buda, zwrócił od szose i skierował oddział po drodze prywatnéj na m. Pilwiszki. Półk szedł w kolumnie pochodowéj. O 3-éj godzinie po południu, podchodząc do wsi Czysta Buda, awangardy spostrzegły bandy powstańców, skutkiem czego zaraz dano o tém wiedzieć oddziałowi. Powstańcy stali na prawéj stronie drogi, w oddaleniu 100 kroków od lasu, mając na przodzie gęsty łańcuch, którego oba skrzydła przytykały do lasu. Jenerał-major Suchodolski rozkazał lejb-szwadronowi odciąć ich z lewéj strony, dwóm szwadronom, z prawéj strony, a trzem szwadronom posunąć się na front powstańców. Kornet Nippa, znajdujacy się w awangardzie z plutonem huzarów, rzucił się, aby odciąć im możność cofnienia się do lasu. Lejb-szwadron pod dowództwem rotmistrza Lezowicza, stanąwszy frontem puścił się cwałem. Powstańcy dali ognia; lecz będąc odbici raptownym atakiem, i niemając już czasu nabijać broni, rzucali się z długiemi nożami i kosami, bijąc się kolbami strzelb. Część powstańców rzuciła się uciekać do lasu, mając za sobą huzarów, inni zaś przymknęli do swego lewego skrzydła, lecz widząc atakowanie dwóch szwadronów znowu zwrócili na prawo, gdzie zostali atakowani przez 1-szy i 2-gi szwadrony.

Miejscowość, na któréj attakowano powstańców, tak jest poprzerzynana rowami napełnionemi wodą, z powodu trwającéj odwilży, kępinami i pniami usiana, iż dowódca 2-go szwadronu, rotmistrz hr. Medem, spotkał powstańców z niewięcéj jak 30 huzarami. Powstańców, według wskazania pojmanego w niewolę przez rotmistrza Abatowa ich dowódcy, czyli jak on siebie nazywał sierżanta, było około 140 ludzi; wszyscy oni byli uzbrojeni w dubeltówki lub pojedynki, kinżały i kosy. Z naszéj strony zabito 3, raniono 6; powstańców zabito do 40. Wszyscy oni, jak zdawało się z ich powierzchowności, należeli do szlachty. W jednéj chacie wsi Czystéj Budy, piechota idąca z tyłu zabrała 3 fury z prochem, ołowiem, kosami i żywnością. Rozkazawszy pozbierać naszych zabitych i rannych, jenerał-major Suchodolski poszedł daléj z oddziałem i przybył pomyślnie o 12 godzinie w nocy do m. Pilwiszek, nienapotkawszy więcéj band; tu on się zatrzymał, aby dać odpocząć wojsku, które w tym dniu przeszło z 50 wiorst, z których 20 po drodze błotnistéj, manowcami po przerwach i roztokach, pomiędzy pniami wyciętego lasu. Strzelb wzięto 24, prócz tego kilka pistoletów i szabel. U korneta Nippy w dwóch miejscach przestrzelono płaszcz i baszłyk i ramiono konia.

Jeszcze niewiadomo dokąd, się udamy, o dalszych naszych ruchach zawiadomię.“

(Głos).

W „Dzienniku Powszechnym“ czytamy:

— Małoletni ujęci przy ściganiu band, a nie mający lat popisowych, policyjnie karani, a następnie zwierzchności domowéj oddawani zostają.

O ile są uczniami szkół, o przypuszczeniu ich napowrót do zakładów naukowych, oraz o sposobie i warunkach przyjęcia, stanowi władza edukacyjna.

— W dzienniku „Pszczoła północna“ piszą: Gazecie Kolońskiéj donoszą z Krakowa, że d. 5-go lutego (24-go stycznia) dziennik Czas został skonfiskowany. Przyczyną tego, jak mówią, było przedrukowanie proklamacij rewolucyjnych, wydanych w Królestwie Polskiém.

W „Donau-Zeitung“ piszą: Turyn 1-go lutego (20 stycznia). Polacy przebywający we Włoszech, po otrzymaniu pierwszych wiadomości o wypadkach w Polsce, z niewielkiemi wyjątkami, niezwłócznie udali się do Paryża, w zamiarze porozumienia się ze swoimi ziomkami. Tutejsza emigracja Polska nie podzielała bynajmniéj jednych i tychże samych przekonań. Jedno stronnictwo było bezpośrednio za ruchem, grugie zaś doradzało wyczekiwanie bardziéj sprzyjających okoliczności. Pierwsze z wytężeniem śledzi kierunek polskiego powstania. Na zebraniach tego stronnictwa była nawet mowa o tém, ażeby posłać Polakom na pomoc oddział wojsk (?). Lecz kiedy zaczęto rozmyślać nad wprowadzeniem w wykonanie téj myśli, pokazało się, że urzeczywistnić się nie da.

Do Gazety Kolońskiéj piszą z Wiednia, że w Galicji i Krakowie, wydano rozporządzenie nie tylko rozbrajać powstańców, przechodzących przez granicę, lecz tłumić zarodek najmniejszego ruchu. W Galicji w jednéj i téjże osobie skupiona jest cywilna i wojskowa administracja, a mianowicie w osobie feldmarszałka hrabiego Mensdorf Pouilly, człowieka z dziwną energją, który nie zaniecha przeszkodzić wszelkiemu usiłowaniu zrobienia manifestacji. Chociaż teraz zebrany jest sejm we Lwowie, nikt jednak publicznie nie ośmiela się wziąć stronę partji rewolucyjnéj. Polskiéj szlachcie przypominają sceny pełne zgrozy z lat uprzednich (1846 r.).

Do dziennika Czas piszą z Warszawy d. 1 lutego (20 stycznia): Powstanie w województwie Płockiem, znajduje się w trudném położeniu. Nieuorganizowane, po części rozproszone, potrzebuje zdolnego i energicznego człowieka, któryby potrafił nadać mu jakiekolwiek znaczenie. W województwie Podlaskiem powstanie trwa dotąd. W województwie Augustowskiém powstał jeden tylko powiat Łomżyński; w powiatach północnych zachowuje się spokojność.

W ostatnim numerze Dziennika Poznańskiego 8 lutego (27 stycznia) N. 31, wydrukowano dwa listy z Warszawy, które podajemy w streszczeniu:

Warszawa, 4 lutego (20 stycznia). Z Kielc z Radomia i Końskiego wystąpiły kolumny dla atakowania obozu pod Wąchockiem, który jak mówią dobrze jest organizowany.

Do dziennika Dresdner-Journal piszą z Warszawy, że w nocy z soboty na niedzielę, za pozwoleniem arcybiskupa Felińskiego, ściśle zrewidowany został kościoł ś. Krzyża, a także znajdujący się przy nim klasztor. Cele nieobecnych zakonników opieczętowano.

— W Nrze 24 Poczty Północnéj, dziennika urzędowego ministerjum spraw wewnętrznych, wydrukowano:

„Tak jeszcze niedawno opinja publiczna Rossji i Europy odzywała się łaskawie i dowierzająco ku narodowi polskiemu, gdy z łona jego systematycznie podejmowano ręce morderców przeciwko przedstawicielom Monarchy, których nietykalność umieją pojmować i przyznawać nawet dzicy barbarzyńcy. Prawie nikt nie odważył się wypowiedzieć zarzutu całemu narodowi za te przestępstwa, ponieważ w narodzie polskim widziano nie zdziczałą hordę, lecz mianowicie n a r ó d, t. j. towarzystwo poddające się elementom istnienia politycznego i społeczeństwa, podzielającego zarówno z innemi owoce współczesnéj cywilizacji. Najdostojniejszy Brat Cesarza, cudownie ocalony od występnego ciosu, osłonił serce swoje od obwinienia tego kraju, do którego on przybył jako dawca pokoju; odpowiadając na bezrozumny zamach, wspaniałomyślnie i dowierzająco podał rękę narodowi i niezachwianie ciągnął i rozszerzał obręb dobroczynnych reform, mając nadzieję, że pojęcie i uczucie sprawiedliwości całego narodu, są dostatecznie silne, aby zagładzić wspomnienie burzliwej katastrofy. Lepsi myślący ludzie obrażonego narodu rossyjskiego, jako też całéj Europy, napiętnowawszy pogardą morderców, zachowali uprzednie uczucia ufności i współczucia ku narodowi polskiemu.

Tymczasem w odpowiedź na tę ufność, w Polsce powstały seciny i tysiące nowych morderców... Lecz i teraz, spozierając na to, co się działo lub dzieje obecnie, wstrzymujemy się, idąc za zdrowym sądem loiki, prawdy i honoru, od wydania wyroku na naród, od wystawienia całemu społeczeństwu u pręgierza, czynów bohaterów ciemnych lasów i nocy.

Można i potrzeba nawet zarzucić narodowi, iż dozwolił prawie otwarcie rozwijać się rewolucyjnéj propagandzie w oczach swoich, że milczącem zgadzaniem się, czyli manifestacjami, w guście teatralnych, właściwych kobietom lub dzieciom, nie zaś dojrzałemu i poważnemu narodowi, processij, śpiewania hymnów, noszenia żałoby, które tak dotkliwie raziły nieznającego ani Rossji ani Polski hrabiego Montalamberta*), że wszystkiém tém pobudzał on pseudo-patryotyczny wytężony nastrój, niepodejrzewając zapewne za wyłączeniem niewielu, że tém przyczynia się do wykształcenia ze swych mniejszych i zatém mniéj rozumnych dzieci—morderców, że hymny zwrócą się do wzywań na nieszpory sycylijskie, że żałoba zbroczy się krwią niewinnych żołnierzy, pokornych wykonawców obowiązku, że pod znakiem

*) Ob. znaną broszurę: Toute une nation en deuil, par Montalambert.

ничій грабежъ по большимъ дорогамъ и домамъ мирныхъ жителей.

На этихъ-то „немногихъ“ и должна пасть кара современниковъ и укоризна потомства. Эти немногіе, соединившись тайно, составили, не горсть горячихъ патріотовъ, поднявшихся противъ общаго врага родины,—они организовали шайку грабителей и тайныхъ, большею частію, наемныхъ убійцъ. И этой шайкѣ, какъ объяснилось теперь, подчиняются одни изъ страха другіе за деньгами, третьи подъ вліянемъ непонятнаго, ложнаго, традиціоннаго патріотизма, ослѣпленные обманомъ, соблазномъ тайнаго, будто-бы героическаго противудѣйствія какому-то мнимому освобожденію отъ кого-то отчизны.

Отъ кого-то: конечно, отъ самихъ себя. И Россія, на которую провидѣніемъ возложенъ долгъ блюсти спокойствіе польской страны, выполнитъ его до конца, не смотря на всѣ жертвы, какія она принесла и принесетъ этому неблагодарному, выпашему ей на долю подвигу.

Ни лѣса, ни побѣги въ чужіе края, ни всѣ хитрости тайныхъ обществъ— не спасутъ этихъ *немногихъ*, которые преступно волнуютъ свою родину, слѣдуя побужденіямъ Геростарха, сжегшаго извѣстный храмъ: они считаютъ себя героями, потому, что бездомные, лишенные ремесла и хлѣба скитальцы, они предпочли отдать свои руки и ножъ въ наемъ легкому труду—рѣзать по ночамъ. Куда ни бросятся они, вездѣ найдутъ свой безпристрастный и неумолимый судъ— въ Россіи, въ Европѣ—вездѣ ихъ ждетъ одно, кара и презрѣніе.

Намъ кажется, что нелѣпо, даже смѣшно мѣшать въ это тайное ночное дѣло націю, ибо невѣроятно, чтобы уровень политическаго ея благоразумія и пониманія чувства національной чести и самохраненія— упалъ такъ низко.

Если злодѣйство разыгралось широко и охватило собой нѣкоторые тихіе уѣздные города, пробралось въ поля, деревни, и скрылось въ лѣсахъ, то не надо забывать, что шайкамъ удавалось иногда много, но эта удача продолжалась не долго, до тѣхъ только поръ, пока общество, застигнутое въ расплохъ, не оглядывалось вокругъ сознательно, не отрезвлялось отъ охмѣляющей силы внезапнаго шума, и не возвращалось къ чувству правды и къ здравому смыслу. То же будетъ, конечно, и съ Польшей. Если же бы тутъ и замѣшалась здоровая часть націи, то конечно, тотъ же судъ логики и правды строго разберетъ степень и свойства этого участія и, можетъ быть, найдетъ, что упорное раздраженіе, которое отчасти таилось въ польскомъ обществѣ, есть остатокъ того историческаго, традиціоннаго раздраженія, которого слѣдъ оставили на народѣ прежнія, печальныя судьбы Польши; вспомнитъ этотъ судъ, что вся исторія Польши была исторія кровавыхъ войнъ извнѣ, кровавыхъ смутъ внутри, быстро слѣдовавшихъ однѣ за другими, и что не было почти, даже въ тѣ дни, которые она считаетъ днями благоденствія, такихъ періодовъ отдыха, успокоенія, въ которые бы она могла прійти въ себя отъ бурь, загладить прошлое, и воспользовавшись его опытомъ и урокомъ, заняться устройствомъ своего историческаго и домашняго быта, не съ помощію оружія и крови, а мирнымъ путемъ, нравственною силою государственныхъ и народныхъ стремленій.

И теперь еще она видитъ впереди какой-то идеалъ своей судьбы, образа котораго не разъясняетъ себѣ, ибо не можетъ формулировать, въ предѣлахъ разума и справедливости своихъ притязаній и правъ, и стремится, въ маломъ числѣ неразумной, ослѣпленной и заблуждающейся партіи, достичь этого идеала, колебля спокойствіе всего края, увлекая въ это туманное будущее и тѣхъ, кто не думаетъ о немъ, но идетъ слѣпо, невольно, нехотя подчиняясь призыву незаконнаго крика, или тайнаго, неяснаго шепота.

Десять человѣкъ легко могутъ зажечь городъ съ разныхъ сторонъ и распространить тровогу: толпы побѣгутъ за ними; убійцы будутъ бить, воры— грабить, честные, вызванные на крикъ, въ смятеніи должны будутъ, изъ чувства самосохраненія, защищаться, наносить удары.... Что же изъ этого? Чего хотятъ эти десять человѣкъ, куда влечетъ ихъ безумная надежда? Они знаютъ, не могутъ не знать, что не поколебать имъ силы, охраняющей Польшу извнѣ, и не одолѣть здраваго смысла большинства внутри, какъ ни манятъ они надеждой на отдѣленіе отъ Россіи западнаго края, отъ Пруссіи Познани, отъ Австріи Галиціи. Они хотятъ смуты, хотятъ найти въ ней удовлетвореніе тѣхъ безнравственныхъ, анти-общественныхъ побужденій, тѣхъ личныхъ своихъ, мелкихъ, алчныхъ и вредныхъ расчетовъ и страстей, изслѣдовать и оцѣнить которыя предстоитъ теперь разумной части польскаго народа.

Шайкою назвали мы выше эту ватагу убійцъ: такъ назоветъ ихъ Европа и Россія. Хвастается эта ватага таинственностью своихъ дѣйствій, надѣясь, что ползучій ходъ этого темнаго дѣла поддержится общей симпатіей, а послѣ успѣха пріобрѣтетъ авторитетъ законности. Нѣтъ: симпатіи, даже и тамъ, гдѣ до-сихъ-поръ раздавались голоса за будто-бы угнетенную Польщу, гаснутъ, и голоса раздаются слабѣе, по мѣрѣ того, какъ польскій вопросъ развивается передъ глазами европейскихъ публицистовъ, плохо знакомыхъ съ исторіею польскихъ смутъ, по мѣрѣ того, какъ серьезные и подготовленные наукою умы взялись быть адвокатами спорнаго дѣла, разобрали его прошедшее и указали будущія послѣдствія съумасшедшихъ стремленій отчаяннаго меньшинства польской націи. Польскіе эмиссары теряютъ вѣру: они прибѣгаютъ ко лжи, и хотятъ, въ глазахъ Европы, (въ „Journal des Débats“, отъ 29 января) опровергнуть подлинность нынѣшнихъ событій въ Польшѣ, ославить ихъ „выдумкою русскихъ, пущенною въ оправданіе своихъ жестокостей“. Это уже отчаянное средство: больше ничего не остается, какъ ложь; эта соломенка, за которую хватаются неотстоявшіе своего, вопіющаго неправдой дѣла, разбѣжавшіеся по всѣмъ угламъ Европы выходцы.

А пресса, заваленная своими дѣлами, не совсѣмъ благосклонная къ Россіи, не вникнувшая, и, кажется, не желающая глубоко вникнуть въ сущность вопроса,— когда очередь доходитъ до Польши, она, съ снисходительнымъ равнодушіемъ, по привычкѣ, даетъ чернить свои страницы, болѣе или менѣе враждебною, или лживою полемикою противъ „угнетеній, жестокостей“ русскаго правительства. Но поляки сами такъ двинули дѣла свои впередъ, что и европейская пресса, конечно, скоро устыдится сообщничества съ шайкой убійцъ, взглянетъ, въ свою очередь, серьезно на дѣло и скажетъ—„довольно.“

Можетъ быть, и въ самой Россіи эмиссары исподоволь возбуждали преувлеченное участіе къ судьбѣ поляковъ, преувеличенное особенно съ той поры, когда правительство въ заботахъ своихъ не положило различія между русскими и поляками, а между тѣмъ, съ каждымъ движеніемъ къ добру, разбросанная въ народѣ темная ватага сѣяла вражду. Она оцѣпила, какъ собаки стадо, оробѣлую толпу мирныхъ гражданъ, она запѣвала возмутительные гимны, облекала женщинъ въ трауръ, то раздражая воображеніе подвигами псевдо-героическаго, донъ-кихотскаго патріотизма, то грозя подземнымъ мщеніемъ и часто исполняя угрозы. Но въ Россіи уже видятъ, къ чему привело это преувеличенное участіе, что выиграли наши офицеры и солдаты, молча и безстрашно умирая среди ударовъ и оскорбленій опьянѣлой отъ ложнаго раздраженія толпы.

Сколько терпѣнія и снисхожденія! Съ тѣхъ поръ, какъ правительство дало и даетъ столько залоговъ прямаго, всѣмъ открытаго и несомнѣннаго желанія прочно устроить дѣла, и Россіи, и Польши, когда покойное и разумное большинство видитъ въ протянутой ему рукѣ надежную и единственную опору настоящаго благосостоянія и умиротворенія бурныхъ минувшихъ судебъ Польши,—мы понимаемъ, чего хочетъ этотъ подтачивающій корни дерева червь, съ какой цѣлью бьетъ набатъ шайка, среди мирнаго и честнаго народа, готоваго собратся подъ сѣнь порядка и благосостоянія. Когда совершится это, когда блеснетъ дневной свѣтъ—ей не будетъ болѣе мѣста, ни у себя, ни у чужихъ. Она знаетъ это и отчаянно кладетъ свои головы въ проигранномъ дѣлѣ.

„Центральный комитетъ роволюціонной партіи!“ Это названіе не спасетъ отъ позорнаго столба: Пугачевъ облскался въ царскій санъ, захватилъ цѣлый край, собралъ вокругъ себя десятки тысячъ народа, а все же судомъ современниковъ и потомства признанъ разбойникомъ, а шайка его, не смотря на многочисленность, не стала войскомъ, а осталась шайкою. Стенька Разинъ отражалъ войска, владѣлъ низовьемъ Волги и объявлялъ войну персидскому шаху, но и тотъ съ презрѣніемъ отвернулся отъ убійцы. Третій, Ермакъ сталъ героемъ и малочисленную шайку обратилъ въ войско съ той минуты, когда вступилъ на путь законности.

Знаетъ-ли объ этихъ герояхъ революціонный комитетъ? Знаетъ-ли онъ, что шайка Пугачева кончила свои подвиги тѣмъ, что изловила своихъ предводителей и предала въ руки *правосудія и закона?*

Этотъ революціонный тайный комитетъ организовался въ то самое время, когда все перестаетъ быть тайной, когда все всплываетъ наружу, когда разсѣялся послѣдній тайный кружокъ въ Италіи, и Мадзини сложилъ съ себя роль тайнаго агитатора. Разбойники спохватились, какъ будто жалѣя о пропущенномъ удобномъ времени и случаѣ, они искуственно создали недостижимую цѣль, роздали другъ-другу глупыя и отвратительныя роли, расшевили старые, угасшіе историческіе вопросы (не имѣя достаточнаго предлога къ мя-

patryotyzmu pójdzie zwyczajny rozbojniczy rabunek po wielkich drogach i po domach spokojnych mieszkańców.

Na tych to „niewielu“ powinna spaść kara współczesnych i narzekanie potomności. Ci niewielu, połączywszy się tajemnie, złożyli nie garstkę zapalonych patryotów, występujących przeciw ogólnego wroga ojczyzny—lecz zorganizowali bandę rabusiów i tajemnych po większej części najemnych morderców. I téj to bandzie, jak się pokazuje obecnie, poddają się jedni ze strachu, drudzy za pieniądze, inni pod wpływem niezrozumiałego, fałszywego, tradycyjnego patryotyzmu, zaślepieni fałszem, ułudą tajemnego jakoby heroicznego przeciwdziałania jakiemuś rzekomemu wyswobodzeniu od kogoś ojczyzny.

Od kogoś: rozumie się od siebie samych, i Rossja, na którą przez Opatrzność został włożony obowiązek strzeżenia spokoju kraju polskiego, wypełni takowy do końca, nie zważając na żadne ofiary, jakie ona poniosła i poniesie na rzecz tego niewdzięcznego zadania, jakie jéj się dostało.

Ani lasy, ani ucieczki za granicę, ani wymysły tajemnych towarzystw — niezbawią tych „niewielu“ którzy występnie podburzają swój rodzinny kraj, idąc za popędem Herostrata, który spalił wiadomą świątynię: oni mają siebie za bohaterów, dla tego, iż bez przytułku, pozbawieni rzemiosła i chleba, tułacze, oni woleli wynająć swoje ręce i nóż do lekkiéj pracy — rznąć po nocach. Gdzie kolwiek się rzucą, wszędy znajdą swój bezstronny sąd — w Rossji, w Europie wszędzie ich czeka jedno: kara i pogarda.

Nam się zdaje, że niewłaściwie, nawet śmiesznie mięszać do téj sprawy naród, ponieważ nieprawdopodobnie, aby poziom jego politycznego rozsądku i pojmowania uczucia narodowego honoru i zachowawczości spadł tak nisko.

Jeżeli złe postępowanie rozigrało się tak obszernie i zajęło niektóre ciche miasta powiatowe, przeszło na pola, wsie i schroniło się w lasach, to nienależy zapominać, że bandom udawało się czasem wiele, lecz to powodzenie trwało niedługo, do tego tylko czasu, póki społeczność napadnięta niespodzianie, nieobejrzała się w około z przeświadczeniem, nie otrzeźwiła się od upajającéj siły niespodzianego szumu i nie powróciła do uczucia prawdy i zdrowego rozsądku.

To samo, ma się rozumieć, będzie i z Polską. Jeśliby zaś w tém i zamięszała się zdrowa część narodu, to zapewne tenże sąd loiki i prawdy surowo osądzi stopień i własność tego udziału i być może znajdzie, iż uporczywe rozjątrzenie, które po części taiło się w społeczności polskiéj, jest pozostałością tego dziejowego tradycyjnego rozjątrzenia, którego ślady zostawiły w narodzie uprzednie smutne losy Polski; przypomni ten sąd, że cała historja Polski była historją krwawych wojen zewnątrz, krwawych zatargów wewnętrznych, bystro jedne za drugiemi postępujących, i że nie było prawie nawet w te dni, które ona poczytuje za dni powodzeń, takich okresów odpoczynku, uspokojenia, w którychby ona mogła przyjść do siebie po burzach, zagładzić przeszłość i skorzystawszy z jéj przykładu i nauki, zająć się urządzeniem dziejowego i domowego bytu, nie za pomocą oręża i krwi, lecz na drodze pokoju, siłą moralną społecznych i narodowych dążności.

I teraz widzi ona przed sobą jakiś ideał swego losu, obrazu którego sobie nie tłómaczy, ponieważ nie może formułować w granicach rozumu i sprawiedliwości swoich pretensij i praw, i dąży, w małéj liczbie nierozsądnéj, zaślepionéj i błądzącéj partji, do osiągnięcia tego ideału, zakłócając spokojność całego kraju, pociągając w tę chmurną przyszłość i tych, którzy o niej nie myślą, lecz idzie na oślep mimo woli, niechcący poddając się wezwaniu nieprawnego krzyku, lub tajemnego, niejasnego podszeptu.

Dziesięciu ludzi łatwo mogą podpalić miasto z różnych stron i rozsiać trwogę: tłumy pobiegną za nimi; mordercy będą zabijać, złodzieje—rabować, uczciwi, wezwani na okrzyk, w popłochu będą zmuszeni z uczucia zachowawczego bronić się, zadawać ciosy... Cóż z tego? czego chcą ci dziesięciu, dokąd prowadzi ich nierozsądna nadzieja? Oni wiedzą i niemogą niewiedzieć, że nie zdołają zachwiać siły, broniącéj Polskę zewnątrz i przemódz zdrowego rozsądku większości wewnątrz, chociaż i łudzą nadzieją oddzielenia od Rossji kraju zachodniego, od Prus—Poznania, od Austrji—Galicji. Oni chcą nieporządku chcą znaleźć w niém zaspokojenie tych niemoralnych, anty-społecznych pobudek, tych osobistych swoich, drobiazgowych, chciwych i szkodliwych rachub i namiętności, ktore zbadać i ocenić należy teraz do rozumnéj części narodu polskiego.

Nazwaliśmy bandą tę zgraję morderców: tak ją nazwie Europa i Rossja. Chwali się ta zgraja tajemniczością swoich czynności, spodziewając się, że pełzający ruch tej ciemnéj sprawy podtrzyma się ogólną sympatją, a po udaniu się nabędzie powagi legalności. Nie: sympatje już nawet i tam, gdzie dotychczas odzywały się głosy za nibyto zgnębioną Polską, gasną, i głosy odzywają się coraz ciszéj, w miarę tego jak kwestja polska rozwija się przed oczami europejskich publicystów, mało oznajomionych z dziejami klęsk polskich, w miarę tego, jak poważne i zasilone nauką umysły podjęły się być adwokatami sprawy spornéj, rozważyły jéj przeszłość i wskazały przyszłe następstwa, szalonych dążności zrozpaczonéj mniejszości narodu polskiego. Polscy emissarjusze tracą wiarę: oni uciekają się do kłamstwa i chcą w oczach Europy (w Journal des Débats z 29 stycznia) obalić autentyczność obecnych zdarzeń w Polsce, osławić je jako „wymysł Rossjan, puszczony na usprawiedliwienie swych okrucieństw.“ To już jest rozpaczliwy środek: więcéj nic niepozostaje jak kłamstwo; jest to słomka, za którą chwytają się niewytrwali w swojéj krzyczącéj niesprawiedliwością sprawie, rozsypani po wszystkich kątach Europy wychodźcy.

A prassa, zasypana swemi sprawami, niezupełnie przychylna dla Rossji, nie wnikająca, i zdaje się nieżycząca głębiéj wniknąć w istotę kwestji,— gdy koléj dochodzi do Polski, wtedy z pobłażającą obojętnością, z przywyknienia, pozwala czernić swe karty, mniéj lub więcéj nieprzyjazną lub kłamliwą polemiką przeciw „pognębieniom, okrucieństwom“ rządu rossyjskiego. Lecz Polacy sami tak posunęli swoje sprawy naprzód, że i europejska prassa, zapewne że wprędce zawstydzi się roli wspólnictwa z bandą morderców, spójrzy, swoją koleją poważnie na rzecz i powié—„dosyć“.

Być może, iż w saméj Rossji emissarjusze aż nadto pobudzali przesadzony udział w losie Polaków, przesadzony odtąd, kiedy rząd w troskliwości swéj nie czynił różnicy pomiędzy Rossjanami i Polakami, gdy tymczasem z każdym krokiem ku dobremu, rozrzucona w narodzie ciemna zgraja zasiewała nienawiść. Ona obsaczyła, jak psy stado, pierzchliwy tłum spokojnych obywateli, ona zaczynała podburzające hymny, oblekała kobiety w żałobę, bądź drażniąc wyobraźnię czynami pseudo-bohaterskiego, donkiszockiego patryotyzmu, bądź grożąc podziemną zemstą i często spełniając pogróżki. Ale w Rossji już widzą, do czego przyprowadził ten przesadzony udział, co zyskali nasi oficerowie i żołnierze, milcząc i nieustraszenie umierając pośród ciosów i obelg upojonego fałszywém rozjątrzeniem tłumu.

Ile cierpliwości i pobłażania! Odkąd rząd dał i daje tyle zadatków otwartéj dla wszystkich i niewątpliwej chęci trwale urządzić interesa Rossji i Polski, kiedy spokojna i rozumna większość widzi w podanéj jéj ręce pewną i jedyną oporę niniejszego dobra i uspokojenia burzliwych ubiegłych losów Polski,— my rozumiemy, czego chce ten toczący korzenie drzewa robak, w jakim celu dzwoni na gwałt banda pośród spokojnego i prawego narodu gotowego zebrać się pod tarczę porządku i dobrobytu. Kiedy to nastąpi, kiedy zabłyśnie światło dzienne, niebędzie ona miała miejsca ani u swoich, ani u cudzych. Wié ona o tém i rozpaczliwie kładzie swe głowy w przegranéj sprawie. „Komitet centralny stronnictwa rewolucyjnego“. Ta nazwa niezbawi od pręgierza: Puhaczew przyjmował godność carską, zajął cały kraj, zgromadził koło siebie dziesiątki tysięcy narodu, a zawsze jednak sądem współczesnych i potomności uznany jest za zbójcę, a banda jego, niezważając na swą liczbę, nie stała się wojskiem, lecz została bandą. Steńka Razin zwyciężał wojska, władał nizinami Wołgi i wydał wojnę szachowi perskiemu, lecz i ten z pogardą odwrócił się od mordercy.. Trzeci Jermak został bohaterem i małą bandę uczynił wojskiem w tym momencie, gdy wstąpił na drogę legalną. Czy słyszał o tych bohaterach komitet rewolucyjny? Azali on wie, że banda Puhaczowa zakończyła swe czyny tém, że połowiła swych dowódzców i oddała w ręce sprawiedliwości?

Ten rewolucyjny tajny komitet organizował się w tenczas, kiedy wszysko przestaje być tajemnicą, kiedy wszystko na wierzch wypływa, kiedy rozchwiało się ostatnie tajemne kółko we Włoszech i Mazzini zrzucił z siebie rolę tajemnego agitatora. Rozbójnicy obejrze się niby żałując opuszczonego stosownego czasu i zręczności, sztucznie stworzyli nieosiągnięty cel, porozdawali jeden drugiemu niedorzeczne wstrętne role, rozbudzili stare zagasłe dziejowe kwestje (nie mając dostatecznego pretekstu do powstania w teraźniejszości) i chcą-

тежу въ настоящемъ) и хотятъ ночнымъ разбоемъ, какъ архимедовымъ рычагомъ, пошевелить европейскій міръ: Россію до Днѣпра и Нѣмана, Пруссію до Балтійскаго моря и Австрію до Дуная! Чѣмъ кончится эта траги-комедія и чѣмъ оправдаются— не разбойники—тѣмъ оправданіе мечъ правосудія—а тѣ изъ честныхъ людей, кто хотя на минуту увлекся этимъ позорнымъ, безплоднымъ и безрасчетнымъ разгуломъ отчянной шайки?

Но польская нація должна поднять и направить всѣ свои разумныя, живыя силы къ очищенію себя отъ этой грязной и зловредной пѣны общественнаго броженія.

Задача эта настоятельна, всего болѣе для самой Польши. Россія оплачетъ своихъ сыновъ, погибшихъ въ безотрадномъ дѣлѣ подавленія преступныхъ порывовъ, но утрата эта не пошатнетъ и не истощитъ ея силы. Между тѣмъ въ Польшѣ, каждое подобное потрясеніе, не только отдалитъ, на болѣе или менѣе продолжительное время, осуществленіе тѣхъ улучшеній, которыхъ жаждутъ ея истинные патріоты, но разрушитъ и тѣ блага, которыхъ успѣетъ достигнуть она въ спокойные годы.

Будемъ надѣяться, что народъ польскій не останется равнодушенъ къ бѣдствіямъ, приносимымъ мятежниками; что въ немъ проснется чувство самосохраненія, способное вызвать разумную и энергическую реакцію тому броженію, которое можетъ привести его къ окончательному нравственному разложенію и политической гибели. (Сообщено).

ПОЛОЖЕНІЕ

О ПОШЛИНАХЪ ЗА ПРАВО ТОРГОВЛИ И ДРУГИХЪ ПРОМЫСЛОВЪ.

(Продолженіе. См. N. 10.)

10. Предпріятія, которыя обложены акцизомъ или иною податью въ пользу государственной казны, какъ то: золотые пріиски, заводы и фабрики горные, свеклосахарные и табачные; заведенія для выдѣлки и продажи питей, поименованныя въ 223 и 224-й статьяхъ положенія о питейномъ сборѣ, Высочайше утвержденнаго 4-го іюля 1861 г., а равно и табачные склады, лавки и лавочки, не подчиняются правиламъ настоящаго положенія и не подлежатъ платежу установляемаго имъ билетнаго сбора; относительно же взятія ихъ владѣльцами свидѣтельствъ, они подчиняются дѣйствію существующихъ для нихъ особыхъ узаконеній.

РАЗДѢЛЪ ВТОРОЙ.

О ТОРГОВЛѢ, ПРОИЗВОДИМОЙ СЪ ПЛАТЕЖЕМЪ ПОШЛИНЪ.

Общія основанія.

11. Всѣ роды торговыхъ дѣйствій, для коихъ въ раздѣлѣ первомъ не сдѣлано изъятія, дозволяются не иначе, какъ со взятіемъ ежегодно особыхъ свидѣтельствъ и билетовъ, и съ платежемъ за оные пошлинъ, по правиламъ, въ настоящемъ положеніи установленнымъ.

12. Пошлины за прово производства торговли и разныхъ промысловъ взимаются за свидѣтельства на производство разныхъ видовъ торговли и промысловъ, и за билеты на торговыя и промышленныя заведенія.

13. Свидѣтельства раздѣляются на: а) купеческія или гильдейскія, предоставляющія лицамъ, ихъ взявшимъ, сверхъ правъ на торговлю, званіе купеческое и соединенные съ онымъ личныя преимущества, и б) промысловыя, не предоставляющія никакихъ особыхъ личныхъ преимуществъ кромѣ правъ торговли, въ предѣлахъ закономъ назначенныхъ.

14. Купеческія свидѣтельства установляются двухъ разрядовъ: первой гильдіи для оптоваго торга и второй гильдіи для розничнаго.

15. Промысловыя свидѣтельства выдаются: 1) на мелочный торгъ, 2) на развозный торгъ, 3) на разносный торгъ, 4) на мѣщанскіе промыслы и 5) купеческимъ приказчикамъ.

16. Взятію билетовъ и платежу за оные установленныхъ пошлинъ подлежатъ всѣ поименованныя въ статьѣ 26-й сего положенія торговыя и промышленныя заведенія.

17. Лица, взявшія купеческія и промысловыя свидѣтельства, имѣютъ право содержать неограниченное число торговыхъ и промышленныхъ заведеній, со взятіемъ лишь на каждое особаго билета, если оно закономъ неизъято отъ билетнаго сбора (ст. 10 и 27). Во всякомъ случаѣ лицо, получающее купеческое свидѣтельство, обязано взять вмѣстѣ съ онымъ по крайней мѣрѣ одинъ билетъ на торговое или промышленное заведеніе.

18. Правила о взиманіи въ государственный доходъ пошлинъ за право производства торговли и другихъ промысловъ, въ настоящемъ положеніи излагаемыя, относятся ко всѣмъ русскимъ подданымъ и иностранцамъ, а равно къ акціонернымъ обществамъ и товариществамъ на паяхъ, занимающимся въ имперіи торговлею и промыслами, за исключеніемъ лишь тѣхъ лицъ и обществъ, кои, на основаніи Высочайше разрѣшенныхъ изъятій, пользуются льготами въ платежѣ сихъ пошлинъ, а также тѣхъ мѣстъ имперіи, въ коихъ относительно торговли и промысловъ существуютъ особыя постановленія.

Примѣчаніе. Лица и общества, пользующіяся льготою въ платежѣ пошлинъ, не обязываются брать свидѣтельствъ, но относительно взятія билетовъ подчиняются правиламъ сего положенія.

19. Дѣйствіе настоящаго положенія распространяется и на тѣ владѣльческіе города, мѣстечки и селенія, владѣльцамъ коихъ принадлежитъ право, о платѣ за наемъ у нихъ лавокъ, домовъ и земель, заключать съ торгующими условія, на основаніи законовъ гражданскихъ; но таковые владѣльцы не имѣютъ права облагать торговцевъ никакими сборами собственно за право торговли.

20. Порядокъ выдачи свидѣтельствъ, на право торговли и промысловъ, а равно и билетовъ на лавки и другія заведенія установляется, на основаніи сего положенія, особою инструкціею министра финансовъ казеннымъ палатамъ и уѣзднымъ казначействамъ, публикуемою къ общему свѣдѣнію.

ГЛАВА ПЕРВАЯ.

О СВИДѢТЕЛЬСТВАХЪ НА ПРАВО ТОГОВЛИ.

21. Свидѣтельства, какъ купеческія, такъ и промысловыя, могутъ быть выдаваемы лицамъ обоего пола, русскимъ подданнымъ всѣхъ состояній и инностранцамъ.

Примѣчаніе. Купеческія жены могутъ получать упомянутыя въ сей статьѣ свидѣтельства не иначе, какъ по предъявленіи ими письменнаго удостовѣренія о согласіи на то ихъ мужей.

22. Лица, не принадлежащія къ купеческому сословію, могутъ брать купеческія свидѣтельства съ сохраненіемъ настоящаго ихъ званія, или съ перечисленіемъ въ купечество.

Примѣчаніе. Ст. 112 и 113 уст. торг. свод. зак. т. XI изд. 1857 г., остаются въ своей силѣ.

23. Всѣмъ безъ изъятія лицамъ, состоящимъ на службѣ государственной, или по выборамъ, а равно женамъ и дѣтямъ ихъ, дозволяется безпрепятственно получать свидѣтельства купеческія и промысловыя. Лица сіи могутъ вступать въ подряды и поставки на общемъ основаніи, за исключеніемъ лишь тѣхъ вѣдомствъ, по которымъ они состоятъ на службѣ.

Примѣчаніе. Лицо, состоящее въ службѣ государственной или по выборамъ, въ случаѣ объявленія имъ себя, или признанія его, на основаніи торговаго устава, несостоятельнымъ должникомъ по торговымъ его дѣламъ, увольняется отъ службы, для поступленія съ нимъ на основаніи устава о торговой несостоятельности.

24. Крестьяне всѣхъ наименованій, взявшіе купеческія свидѣтельства безъ перечисленія въ купечество, обязаны отбывать всѣ повинности, какъ по сельскому своему обществу, такъ и по тѣмъ городамъ, гдѣ взяты ими свидѣтельства.

25. Всѣ вообще торгующіе по свидѣтельствамъ или безъ оныхъ, какого бы званія ни были, по всѣмъ дѣламъ и спорамъ торговымъ вѣдаются на основаніи устава торговаго.

(Окончаніе впредь.)

— *О приготовленіи, по министерству юстиціи, кандидатовъ на должности судебныхъ слѣдователей.* Государственный совѣтъ, въ департаментѣ законовъ и въ общемъ собраніи, разсмотрѣвъ представленіе бывшаго министра юстиціи, относительно учрежденія при министерствѣ юстиціи кандидатовъ на должности судебныхъ слѣдователей, признавъ необходимымъ принять нынѣ же нѣкоторыя мѣры къ приготовленію лицъ образованныхъ, способныхъ и благонадежныхъ для замѣщенія должности судебныхъ слѣдователей, *мнѣніемъ положилъ:* Предоставить управляющему министерствомъ юстиціи, въ видѣ временной мѣры, для приготовленія молодыхъ людей, кончившихъ курсъ въ высшихъ учебныхъ заведеніяхъ, на должности судебныхъ слѣдователей, опредѣлять въ это министерство такихъ молодыхъ людей, изъявившихъ желаніе поступить на должность судебныхъ слѣдователей, и съ этою цѣлью распредѣлять ихъ по уголовнымъ палатамъ, уѣзднымъ судамъ и другимъ учрежденіямъ судебнаго вѣдомства; на содержаніе же ихъ отпускать, въ распоряженіе управляющаго министерствомъ юстиціи, ежегодно, въ теченіе впрочемъ только трехъ лѣтъ, начиная съ 1863 года, по 10,000 руб. сер. изъ 93,000 руб., оставшихся въ запасѣ отъ суммы, назначенной по государственной росписи 1861 года на содержаніе судебныхъ слѣдователей въ 44-хъ губерніяхъ. Его Императорское Величество мнѣніе сіе государственнаго совѣта Высочайше утвердить соизволилъ и повелѣлъ исполнить.

(Спб. Почта.)

przez rozbój nocny, jak za pomocą dźwigni Archimedesa poruszyć świat europejski: Rossję do Dniepru i Niemna, Prusy do morza Baltyckiego i Austrję do Dunaju! Na czém się skończy ta tragikomedja i przez co usprawiedliwią się — nie rozbójnicy — dla tych usprawiedliwienie miecz sprawiedliwości — lecz ci z prawych ludzi, którzy choć na minutę łudzili się tą haniebną, bezowocną i nieobmyślaną swawolą rozpaczliwéj bandy?

Lecz naród polski powinien zebrać i skierować wszystkie swoje rozumne, żywotne siły, ku oczyszczeniu siebie od téj błotnistéj i szkodliwéj piany społecznego wzburzenia.

Zadanie to jest naglące, a najbardziéj dla samej Polski. Rossja opłacze swych synów zgubionych w smutnéj sprawie stłumienia występnych zatargów, lecz strata ta nie zachwieje i nie wyczerpa jéj siły. Gdy tymczasem w Polsce, każde podobne wstrząśnienie, nie tylko że oddali na mniéj lub mięcéj dłuższe czasy urzeczywistnienie tych ulepszeń, których pragną prawdziwi jéj patryoci, lecz zrujnuje i te dobra, które zdoła ona osięgnąć w spokojnym czasie.

Będziemy mieli nadzieję, że naród polski nie zostanie obojętnym na nieszczęścia przyczynione przez powstańców; że w nim obudzi się uczucie zachowawcze, zdolne wywołać rozumną i energiczną reakcję tego zawichrzenia, które może doprowadzić do ostatecznego moralnego rozkładu i zguby politycznéj.

(Nadesłano).

USTAWA

O POBORACH ZA PRAWO HANDLU I INNYCH PRZEMYSŁOW.

(Dalszy ciąg- ob. N. 10.)

10. Przedsiębierstwa, które są opodatkowane przez akcyzę na rzecz skarbu państwa, jako to: kopalnie złota, zakłady i fabryki górnicze, cukrowarnie i tytuniowe zakłady; zakłady dla wyrobu i sprzedaży truków, poszczególnione w art. 223 224 ust. o poborze trunk. Najwyżéj zatwierdzonéj 4-o lipca 1861 r.; tudzież składy tytuniowe, kramy i kramki nie podlegają przepisom utawy niniejszéj i nieopłacają przepisanego na ten cel poboru biletowego; odnośnie zaś do wzięcia przez właścicieli onych świadectw, podpadają skutkom istniejących dlań praw osóbnych.

DZIAŁ WTÓRY.

O HANDLU PROWADZONYM ZA OPŁATĄ POBORU.

Ogólne Zasady.

11. Wszystkie rodzaje operacij handlowych, dla których w dziale pierwszym nieuczyniono wyjątku, dozwalają się nieinaczéj jak po wzięciu corocznie osóbnych świadectw i biletów za opłatą poszlin, według przepisów w niniejszéj ustawie wskazanych.

12. Pobór za prawo prowadzenia handlu i rozmaitych przemysłów opłaca się za świadectwa na prowadzenie rozmaitego rodzaju handlu i przemysłów, oraz za bilety na handlowe i przemysłowe zakłady.

13. Świadectwa dzielą się, na: a) kupieckie i gildowe, dające osobom, które je mają prócz praw na handel, stan kupiecki i połączone z onym przywileje osobiste i b) przemysłowe, niedające żadnych szczególnych przywilejów osobistych, oprócz praw handlu, w obrębach prawem przepisanych.

14. Świadectwa kupieckie są dwóch rodzajów: pierwszéj gildy dla handlu ryczałtowego i drugie, dla detalicznego.

15. Świadectwa przemysłowe wydają się: na handel drobnostkowy 2) na handel rozwozowy, 3) na handel roznośny, 4) na przemysły mieszczańskie i 5) dla komissantów kupieckich.

16. Obowiązkowi opatrzenia się biletami i opłaty ustanowionych poszlin, podpadają wszystkie wzmiankowane w artykule 26-m niniejszéj ustawy zakłady handlowe i przemysłowe.

17. Osoby, które otrzymały kupieckie lub przemysłowe świadectwa, mają prawo utrzymywać nieograniczoną liczbę handlowych i przemysłowych zakładów po wzięciu na każdy z nich osóbnego biletu, jeżeli zakład niejest prawem wyjęty od poboru biletowego (art. 10 i 27). W każdym razie osoba otrzymująca świadectwo kupieckie, obowiązuje się wziąć razem z takowym przynajmniéj jeden bilet na zakład handlowy, lub przemysłowy.

18. Przepisy o pobieraniu na rzecz dochodu państwa poszlin za prawo prowadzenia handlu i innych przemysłów, w obecnéj ustawie wyszczególnione, stosują się do wszystkich poddanych rossyjskich i cudzoziemców, tudzież do towarzystw akcjonarjuszów i towarzystw komandytowych trudniących się w cesarstwie handlem i przemysłami, za wyłączeniem tylko tych osób i towarzystw, które na zasadzie Najwyżéj dozwolonych wyjątków otrzymują ulgi w opłacie tych poszlin, oraz tych miejsc w cesarstwie, gdzie dla handlu i przemysłu istnieją oddzielne przepisy.

U w a g a. Osoby i towarzystwa, korzystające z ulg w opłacie poszlin, nie obowiązują się brać świadectw; lecz względem brania biletów podciągają się pod przepisy tejże ustawy.

19. Moc obowiązująca obecnéj ustawy rozciąga się i na te miasta prywatnych właścicieli na miasteczka i osady, które mają prawo, względem opłaty za najem od nich kramów, domów i gruntów zawierać z handlującymi umowy za zasadzie praw cywilnych; lecz właściciele takowi nie mają prawa nakładać na handlarzy żadnych poborów właściwie za prawo w handlu.

20. Kolej wydawania świadectw na prawo handlu i przemysłów, tudzież biletów na kramy i inne zakłady ustanawia się na mocy ustawy niniejszéj, przez osóbną instrukcję ministra skarbu do izb skarbowych i podskarbstw powiatowych, ogloszoną ku powszechnéj wiadomości.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

O ŚWIADECTWACH NA PRAWO HANDLU.

21. Świadectwa tak kupieckie, jako też przemysłowe, mogą być wydawane osobom płci obojéj, poddanym rossyjskim wszystkich stanów i cudzoziemcom.

U w a g a. Żony kupieckie mogą otrzymać wzmiankowane w tym artykule świadectwa nieinaczéj, jak po złożeniu przez nie piśmiennego zapewnienia o zgodzeniu się na to ich mężów.

22 Osoby nienależące do stanu kupieckiego mogą brać świadectwa kupieckie z zachowaniem obecnego swego stanu lub po przejściu do stanu kupieckiego.

U w a g a. Art. 112 i 113 ust. handl. zb. pr. T. XI wyd. 1857 r. pozostają w swéj mocy.

23. Wszystkim bez wyjątku osobom, zostającym w służbie rządowéj lub od wyborów, tudzież ich żonom i dzieciom pozwala się bezprzeszkodnie wybierać świadectwa kupieckie i przemysłowe. Osoby te mogą brać antrepryzy i dostawy na zasadzie ogólnéj za wyłączeniem osób z tych zarządów, gdzie zostają w obowiązku.

U w a g a. Osoba, zostająca w służbie państwa lub od wyborów, w razie objawienia lub uznania siebie na mocy ustawy handlowéj niewypłatnym dłużnikiem w sprawach swego handlu, uwalnia się od służby celem postąpienia z nią na zasadzie ustawy o handlowem bankructwie.

24. Włościanie wszystkich kategorij, którzy mają świadectwa kupieckie, lecz nie są zaliczeni do stanu kupieckiego, obowiązani są odbywać wszelkie powinności tak do swojéj gromady, tak i względem tych miast, skąd wzięte przez nich zostały świadectwa.

25. Wszyscy w ogóle handlujący za świadectwami lub bez takowych, wszelkiego stanu we wszystkich procesach i sprawach prawują się na mocy ustawy handlowéj.

(Ciąg dalszy nastąpi).

— O p r z y g o t o w a n i u w m i n i s t e r j u m s p r a w i e d l i w o ś c i k a n d y d a t ó w d o o b o w i ą z k ó w i n s t r u k t o r ó w s ą d o w y c h. Rada państwa w departamencie praw i na ogólném zgromadzeniu, rozpatrzywszy przedstawienie byłego ministra sprawiedliwości, względem ustanowienia przy ministerjum kandydatów do obowiązku instruktorów sądowych, uznawszy za potrzebne obecnie przedsięwziąć niektóre środki do przygotowania osób wykształconych, zdolnych i wiarogodnych na obowiązki instruktorów sądowych uchwałą postanowiła: Dozwolić zarządzającemu ministerjum sprawiedliwości, jako środek czasowy, dla przygotowania młodych ludzi, którzy ukończyli kursa nauk w wyższych naukowych zakładach na zajęcie obowiązku instruktorów sądowych, mianować do tego ministerjum takich młodych ludzi, życzących zająć te obowiązki, i w tym celu rozsyłać ich do izb kryminalnych, sądów powiatowych i innych instytucij sądowniczych; a na utrzymanie ich wydawać pod rozporządzenie ministerjum sprawiedliwości, corocznie, zresztą w ciągu tylko lat trzech, poczynając od 1863 roku po 10,000 r. sr. z 93,000 pozostałych w zapasie od summy, przeznaczonéj podług rozkładu państwa 1861 roku na utrzymanie instruktorów sądowych w 44 gubernjach. **JEGO CESARSKA MOŚĆ** zdanie to rady państwa Najwyżéj potwierdzić raczył i wykonać rozkazał.

Częsc Nieurzędowa.

Wilno, 4go Lutego.

Wewnętrzne pruskie zatargi odznaczają się mnóstwem pism noszących znamię urzędowe, które może w takiéj obfitości, w żadnym innym kraju ukazać by się nie mogły. Po nieskończonéj liczbie adresów do króla, po większém ich jeszcze mnóstwie do izby poselskiéj, ukazały się dwa adresy, jedynie prawne i rzeczywiście polityczne znaczenie mieć mogące, a mianowicie, adres izby poselskiéj i izby panów. Staraliśmy się podać w zupełności rozprawy obu izb, nad temi pismami, którym obecne powikłania nadają wysoką dziejową doniosłość. Rzeczone sejmowe rozprawy noszą znamię swojego czasu. W ogóle więcéj ponure niż poważne, tchnąc jakiémś złowrogiem przeczuciem długiéj niezgody, nie mogły uniknąć namiętnego, a niekiedy nawet widocznie nienawistnego kierunku. Rzecz dziwna i dotąd w dziejach parlamentarnych rzadko widziana, że dzisiejsi ministrowie występują w oppozycji, nie przeciw bezpośrednim swoim poprzednikom, ale głębiéj sięgając, obwiniają o teraźniejszy stan rzeczy hrabiego Schwerin i jego współpracowników, sprawców owych błogich rządów zagajonych, w 1858, które ówczesnego rejenta otoczyły od razu miłością i poważaniem narodu, lubo nie znikła była jeszcze pamięć wypadków, które w 1848 roku tak głęboko zażaliły go do następcy tronu. To co dotąd było domysłem, już dziś zamienia się w rzeczywistość. Stronnictwo feodalne jawnie podniosło chorągiew reakcyjną! Jeszcze król i prezes rady powtarzają, że konstytucja utrzymaną zostanie, ale izba panów, na posiedzeniu 3-go lutego, uroczyście i jednomyślnie prawie oświadczyła, że konstytucja jest źródłem wszystkich burz i nieładu, jakie krajem wichrzą. Śmiałością objawu swoich przekonań, odznaczyli się szczególniéj, p. von Kleist-Retzow, p. von Waldow-Steinhöfel i nakoniec hrabia Brühl. Dotąd jeszcze, nie mamy wiadomości o podaniu tego adresu królowi; ale dzienniki umieściły i my powtórzymy za niémi, odczytaną na posiedzeniu izby poselskiéj, 6 lutego odpowiedź królewską na adres przedstawicielstwa narodowego. W tém obszernem piśmie, król Wilhelm przebiega po kolei wszystkie skargi izby i usiłuje przekonać ją o ich bezzasadności. Tak więc s ł o w o, które gdzieindziéj zwykło rozstrzygać wątpliwości i koić zatargi, w Prusiech przebrzmi bez skutku, bo w odpowiedzi królewskiéj, nie przebija się nawet iskierka nadziei, żeby ministrowie albo ustąpić, albo pojednać się z izbą zamierzali. Tymczasem bardzo rozumną uchwałą, sejm postanowił, przystąpić do rozbioru budżetu 1863. Być może, że przy roztrząsaniu liczb, umysły ochłoną, bo tajemnicza ich siła skutecznie zapędy wyobraźni hamuje i sprowadza ją prędko na obszary rzeczywistości. Była by to najlepsza zręczność dla ministrów do ustępstw, któremi ciągle się przechwalają; izba mogła by je przyjąć bez upokorzenia, oświecony i pojętny lud pruski zrozumiał by, że więcéj zależy krajowi na podaniu prawicy zgody, niż na rozgłosie zwycięztwa którejkolwiek strony. Ponieważ zaś i król i członkowie izby panów, wyrzekli, że w konstytucji jest szczerba, że ustawa dokładnie nie objaśnia, jakie są niezbędne warunki prawności budżetu, można by raz choć mimobieżnie zagłosować, że do izby poselskiéj równie należy uchwała dochodów, jak i wydatków państwa, i przez to usunąć to niedorzeczne twierdzenie, że przedstawicielstwo narodowe posiada moc zakreślenia wysokości rozchodów, ale dochody państwa nie podlegają jego rozbiorowi. Stąd właśnie wywinął się w tak opłakany sposób obecny stan rzeczy. Węgielnym kamieniem wszystkich europejskich konstytucyj, jest właśnie ta zasada, że naród nieobowiązany jest płacić innych podatków, tylko takie, jakie umocowani jego zagłosują, tymczasem p. von Bismarck twierdzi, że rządowi służy nieograniczona wolność pobierania wszystkich dochodów państwa i obracania ich na potrzeby kraju; izba zaś przepisać powinna, w jakich rozmiarach też potrzeby zaspakajane być mają. Jeśliby atoli uchwała izby miała być niedostateczną, wówczas rząd mający w swém ręku grosz narodowy, rządzi bez budżetu, tak jak się to właśnie teraz dzieje. Któż nie widzi, że trzymając się takiéj teorji, można na wieki obejść się bez budżetu a więc i bez izby, któréj najgłówniejszą czynnością jest właśnie głosowanie na podatki.

Co w każdym innym narodzie nie mogło by stanowić przedmiotu najmniejszego sporu, to w ojczyznie Kanta i Hegla przybrało postać nierozwikłanych wątpliwości. Nie zbywa i w Prusiech na przeważnéj liczbie głów światłych, jasno pojmujących całą błahość dyalektycznego wypaczania rzeczywistéj myśli konstytucyjnéj; ale ministrowie i stronnictwo wsteczne, bez zmrużenia oka, twierdzą, że na to niemа rady, bo w głębi swego przekonania wierzą, że konstytucja pruska, zastrzegając dla izby poselskiéj, uchwałę wysokości wydatków, całe dochody państwa zostawia wolnemu szafunkowi rządu. Pan von Bismarck niejednokrotnie już powtórzył, że tak konstytucję pojmuje i tak ją oprzysiągł. To lekceważenie najuroczystszéj w życiu ludzkiem chwili, w któréj człowiek wzywa Boga na świadectwo szczerości słów swoich, przeniknęło zgrozą jednego z najmówniejszych posłów tegorocznego sejmu, professora Gneist. Jeden z korrespondentów dziennika P s z c z o ł a p ó ł n o c n a, znajdował się obecnym na posiedzeniu izby i tak opisuje wrażenie, jakie na nim słowa mówcy sprawiły. „Professor Gneist z obliczem poważnem i natchnionem, serdecznym, głębokim głosem, rzekł: „ministrowie, przypomnijcie sobie, że wykonaliście przysięgę na wierność konstytucji. To co my z obowiązku sędziowskiego naszego powołania, winniśmy ciągle powtarzać do tych, których wzywamy do podniesienia ręki, przy składaniu przysięgi, i do was się stosuje: „przysięgasz nie we własnym w duchu i rozumieniu, ale w duchu tych, co tę przysięgę ustanowili; przysięgasz tak, jak przysięgali ludzie przed tobą i jak przysięgać będą po tobie. Przysięgasz na wierność konstytucji, jak ją pojmowali ci, dla których konstytucja jest wzajemnym węzłem wierności, prawa i obowiązku.

„Widziałem, pisze naoczny ten świadek, jak wśród uroczystéj ciszy, gdy tylko słowa Gneista odbijały się o sklepienia izby, minister spraw duchownych Müller pobladł, widziałem jak ministrowie Selchow i Bodelschwingh, przerażeni zgrozą, spójrzeli po sobie. Piérwszy z nich, po długiem pełnem wrzawy i płochości życiu, został niedawno pietystą i na niego to owo niezbite tłómaczenie przysięgi sprawiło tak zastraszające wrażenie; dwaj ostatni ludzie, lekceważący konstytucję, ale urzędnicy bez zarzutu, głęboko uczuli ciężar słów Gneista. Mogę z pewnością donieść, że wnet po posiedzeniu izby, ci trzej dostojnicy, oświadczyli prezesowi rady, że wśród obecnych okoliczności, sumienie nie pozwala im dłużéj pozostać u stéru władzy.»

Jeżeli jednak następstwo adresów obu sejmowych izb pruskich, dotąd okrywa tajemnica, toczące się rozprawy w izbie prawodawczéj francuzkiéj, jaskrawe rzucają światło na usposobienie tego wielkiego państwa. Dekret 24 listopada i niedawna mowa Napoleona III do wystawców, potężny dała oręż posłom wyzwolonym do wywalczenia nakoniec zgody czynności rządu, ze słowami cesarskiemi. Czytelnicy znajdą, w umieszczonem przez nas sprawozdaniu z ostatnich posiedzeń izby prawodawczéj, dowód, że mówcy oppozycyjni, rzuciwszy pole marzeń, dopominają się tylko o rękojmie nadane przez konstytucję. Pan Plichon jasno wytłómaczył o co chodzi. Dopomina się on o szczerość postępowania, głównie chodzi zaś mu o to, aby ani minister spraw wewnętrznych, ani prefekci departamentowi, nie ścieśniali swobody wyborów. Na nieszczęście, tak sam minister, jak wyżsi urzędnicy administracyjni, grzeszą zbytkiem gorliwości i starając się wprowadzić do izby jak największą liczbę posłów służebnych, używają do tego środków wątpliwéj moralności. Wice-hrabia Anatol Lemercier stanowczo wystąpił przeciw hrabiemu de Persigny za prześladowanie dziennikarstwa. Niepodobna odmówić słuszności jego skargom. W dzisiejszym składzie rządu francuzkiego, nikt oczekiwać nawet nie może, aby te skargi bezpośredni skutek wzięły. Wszystko zależy od obrótu wojny meksykańskiéj. Trudności, jakie jenerał Forey ma do zwalczenia; rozmiary, jakie zatargi Francji z Ameryką południową zdają się przybierać; zgroza, jaką najazd francuzki na Meksyk wywołał w Chili i Limie; oświadczona gotowość przez te rzeczypospolite, dopomagania Juarezowi, napełniają umysły Francuzów bolesną zadumą. Od czasu do czasu, wieści szczęściem dotąd niesprawdzone, ale niemniéj dotkliwe, zasmucają Paryż doniesieniami o klęsce wojsk Napoleona III pod Pueblą. Od czasu do czasu, śmierć z żółtéj gorączki któregokolwiek z mężów zasłużeńszych i powszechniéj znanych, każe Francuzom zapytać siebie, za co kwiat ich narodu ginie na drugiéj półkuli? Dziś, powodzenie w Meksyku, jest niezbędnym warunkiem dla cesarza, bo pogrom tam jego wojska, mógł by zachwiać w samych podstawach dynastję. Niemniéj posępnie usposobiła umysły wieść o powstaniu Annamitów w Kochinchinie. Szczegóły, jakeśmy w dziennikach francuzkich znaleźli, umieszczone są niżéj. Nadeszły one nie w porę, kiedy właśnie w izbie prawodawczéj toczą się rozprawy o Meksyku, i kiedy potężny głos Juljusza Favre odsłania przed narodem mętne źródło tego przedsięwzięcia, które ani pożytku ani sławy dla Francji nie przyniesie. Dla zwrócenia umysłów w inną stronę, Napoleon III, z tą niezrównaną zręcznością, która politykę jego znamionuje, rozkazał umieścić w Monitorze powszechnym dnia 7 lutego prześliczny swój list do marszałka Pellissier wielkorządcy Algierji. Celem tego pisma, jest utrwalenie w téj francuzkiéj afrykańskiéj osadzie, na niezachwianych podstawach, własności arabskiéj. Napoleon zrozumiał i głośno to przed światem objawia, że niegodzi się rugować krajowców z ziemi, które długi szereg pokoleń krwią łzami i znojem oblał; że świętą powinnością zdobywców jest szanowanie miejscowych podań i zwyczajów, i dla tego żąda, aby wielkorządca Algierji, dostarczył mu statystycznych wiadomości, które by mogły oświecić senat, przy roztrząsaniu projektu uchwały, jaką ministrowi wojny marszałkowi Randon przygotować rozkazał. Napoleon, porównywając trzymiljonową ludność arabską z 200 tysięczną europejską, sprawiedliwie daje liczbie piérwszeństwo i mówi, że chce, aby w Algierji uważano go nie tylko za cesarza Francuzów, ale i za cesarza Arabów. Ze wstrętem odpycha zasady rządu muzułmańskiego. lubo wié, że w Afryce, odziedziczył jego prawa; bez wahania się zapowiada, że dobrodziejstwa cywilizacji pragnie najgoręcéj rozciągnąć w Algierji, bo nie uważa tego kraju za osadę, za zdobycz, ale za królestwo z Francją zespolone. Te wzniosłe poglądy na rzeczy ludzkie, tak często odbijające się w mowach i pismach Napoleona III, jednają mu umysły najwyzwoleńsze. Musi w tém sercu leżeć głęboka miłość cywilizacji, pojmowanéj zapewne właściwym mu sposobem, kiedy w każdem zdarzeniu, objawia się w słowach, tchnących taką prawdą i wymową. Ten świeży list Napoleona, nabędzie dlań całe zastępy zwolenników.

Jeszcze przez pewny czas, rozprawy ciała prawodawczego francuzkiego zaprzątną uwagę powszechną Europy; ale już ją zwracają ku sobie rozprawy parlamentu angielskiego, gdzie lubo rozbiór adresu, nie miewa téj saméj doniosłości co w innych konstytucyjnych państwach, dziś przecież w drodze wyjątkowéj, jest nierównie więcéj zajmującym niż w uprzednich latach. Na posiedzeniu izby lordów, dnia 5 lutego po odczytaniu mowy królowéj, powstał hrabia Dudley i wniósł podanie adresu do najjaśniejszéj pani. Hrabia Derby zabrał głos i naganiał politykę rządu. Nic czyni on mu zarzutu, że pozostał wiernym zasadzie nieinterwencji co do wojny amerykańskiéj, ale sądzi, że postąpił by rozsądnie, zespalając swoje usiłowania z usiłowaniami cesarza Francuzów, o przyjęcie przez strony wojujące rozjemstwa. Nie podziela on bynajmniéj zdania swoich politycznych przyjaciół, rozumiejących, że nadeszła już chwila uznania Południa, ponieważ ten krok w teraźniejszych okolicznościach, musiał by pociągnąć za sobą trudne do spełnienia obowiązki. Co do spraw greckich, obwinia rząd o to, że zwiódł Greków nadzieją potwierdzenia przez królowę wyboru książęcia Alfreda. Ustępstwo wysp jońskich należy nieodzownie odrzucić, jako przeciwne dobru Anglji i Europy.

Na te zarzuty odpowiedział hrabia Russell, jako piérwszy sekretarz stanu spraw zagranicznych. Usprawiedliwia naprzód postępowanie rządu, że nie chciał zespolić się z cesarzem Francuzów w pracy rozjemstwa, bo rozumié, że strony wojujące, po wyczerpaniu sił swoich, same odwołają się do pomocy państw obcych, dla zawarcia gorąco pożądanego pokoju. Co do uznania konfederacji południowéj, lord Russell zgadza się z hrabią Derby, że jest dwojaki rodzaj przyznania. Lecz stany południowo amerykańskie nie doszły jeszcze do tego stopnia, aby miały poprzestać na takiém uznaniu, jakie wystarczyło w pierwszéj połowie bieżącego wieku, Hollandji, Portugalji, Belgji i Grecji. Jest atoli okoliczność, mogąca wywinąć się z walki, któréj ziszczenie lord Russell poczytuje za największe nieszczęście, a mianowicie, gdyby udało się Północy podbić Południe. Gdyby podobieństwem było powrócenie jednoty do dawnego stanu, gdyby dawne uczucia braterstwa mogły odżyć między Północą i Południem, hrabia Russell powitałby z największą radością wskrzeszenie jednoty. Gdyby z drugiéj strony, Północ zrozumiała, że okoliczności nieodzownie nakazują rozłączenie, byłby najszczęśliwszym z zawarcia pokoju na téj zasadzie. Wszakże klęski Stanów Zjednoczonych i świata niemiałyby końca, gdyby Południe zostało podbitém. Północ musiałaby utrzymywać na stopie czynnéj ogromne wojsko, wyrzec się polityki wyzwolonéj, znieść wolność dziennikarstwa i zniweczyć na Południu prawo swobodnego roztrząsania. Ten stan rzeczy, niebezpieczny sam w sobie, sprowadziłby bezrząd; praca i społeczność na Południu, wpadłyby w odmtę na sto lat i więcéj.

Hrabia Russell, po wytłómaczeniu postępowania rządu względem Meksyku i Czarnogórza, przystąpił do spraw włoskich i dotknął rozmowy pana Odona Russell z ojcem świętym. Pierwszy sekretarz stanu spraw zagranicznych angielskich, znajduje, że w nieprawdopodobnym razie, gdyby papieżowi przyszło Rzym opuścić, najwłaściwiéjby postąpił, obierając Anglję za miejsce swego pobytu. Przenosząc się bowiem do Francji, Hiszpanji, Austrji lub do każdego innego katolickiego kraju, zapaliłby między temi państwami niewygasłą zazdrość; przeciwnie obierając schronienie na ziemi królowéj angielskiéj, znalazłby się zupełnie niezależnym, bo Anglja nic zgoła od niegoby nie wymagała. Rząd królowéj nigdyby się nie wtrącał w jego duchowną władzę, co musiałoby koniecznie być inaczéj w każdém inném katolickiém państwie.

Brak miejsca niepozwala nam podać dzisiaj dalszego ciągu rozpraw, toczonych w izbie lordów nad adresem; odkładamy

to do następnego poglądu, jak równie wiadomość o ważnéj mowie, wyrzeczonéj w izbie gmin, przez lorda Palmerstona. Dziś zwracamy tylko uwagę czytelników Kurjera, na obrót, jaki zdają się przybierać sprawy greckie, a mianowicie, na usiłowania niektórych rządów, oddania na nowo helleńskiego tronu dynastji bawarskiéj!

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— **Kijowsko-odesska koléj żelazna.**— Donoszą nam z Kijowa: „Otrzymaliśmy tu najpewniejszą wiadomość, że projekt budowy kijowsko-odesskiéj kolei żelaznéj jak największéj używa wziętości w świecie handlowym petersburskim i u władz wyższych, które uznały go za jedno z najużyteczniejszych i najpilniejszych przedsięwzięć. Projekt ten zjednał sobie słuszne pierwszeństwo przed innemi, w celu połączenia wnętrza kraju z morzem Czarném układanemi projektami, wedle których kierunek drogi miał iść przez Charków do Teodozji. Mamy nadzieję, że jeszcze w roku bieżącym nastąpi zatwierdzenie projektu kijowsko-odesskiéj drogi żelaznéj, a w roku przyszłym prawdopodobnie rozpoczną się roboty jednocześnie od Kijowa i Odessy.“ Niewiémy, jak dalece są niezawodne podane tu twierdzenia; w każdym jednak razie muszą one mieć podstawę, rokującą powodzenie przedsięwzięciu. Dojście do skutku kijowsko-odesskiéj drogi żelaznéj, ważne już samo z siebie, tém większéj jeszcze nabiera wagi, że powodzenie téj gałęzi kommunikacji bezpośrednio się wiąże z losami kolei żelaznéj litewskiéj. Skoro droga ku południowi stanie się faktem, koléj od Białegostoku przez Pińsk na Wołyń ku Kijowowi będzie koniecznością gdyż obie wzajem są uzupełnieniem siebie, jakeśmy to w jednym z artykułów naszych w końcu roku przeszłego wykazali. Sympatje ku obu tym linjom już nietylko ze strony prasy, lecz nadto ze strony stanu kupieckiego, najmniéj powodującego się sympatjami, wyrażone i w pismach jak obecne, i w petycji kupców pińskich podanéj do p. gubernatora mińskiego, zdaje się, iż najlepiéj określają tych dróg znaczenie. Za tém niezbędnie pojść powinno ich urzeczywistnienie.

— **Nowy trakt pocztowy** kowieńsko-litewski, w zupełności już został otwarty, przez ukończenie drogi od Telsz do Libawy. Na przestrzeni téj znajdują się następujące stacje w następnéj od siebie odległości: od Telsz do stacji Siadzkiéj wiorst 24, stąd do Iłockiéj 18, od niéj do Szkudzkiéj 21, od téj do Wirjeńskiéj już w Kurlandji 21, a stamtąd do Libawy wiorst 27.

— **Zawieszenie Gazety Narodowéj.**—Pszczoła północna z d. 30 stycznia donosi co następuje: „Ostatnia poczta zagraniczna, zamiast numeru Gazety Narodowéj, wychodzącéj we Lwowie, przyniosła nam ogłoszenie od wydawcy téj treści: Sobotni (z d. 31 stycznia ns.) numer Gazety Narodowéj, z rozkazu cesarsko-królewskiego prokuratora, został skonfiskowany, a redaktorowi jego zarzucono w c. k. sądzie karnym przewinienie przeciwko 305 artykułowi kodeksu karnego. Sąd ten postanowił wytoczyć redakcji Gazety Narodowéj proces o naruszenie spokojności publicznéj w artykule wstępnym zamieszczonym pod rubryką „ziemie polskie“ a noszącym tytuł: „Dzisiejsze położenie Królestwa Polskiego;“ jednocześnie też postanowiono uwięzić prowizorycznie redaktora odpowiedzialnego tejże gazety (p. Stupnickiego). Mając na widoku taki charakter obwinienia, że wedle prawa obowiązującego redaktor odpowiedzialny nie powinien za nic być więzionym podczas przewodu sądowego, i że nawet w razie aresztu, w myśl nowéj ustawy o swobodzie osobistéj, wyzwala się od niego, skoro złoży kaucję pieniężną,—uprzejmie prosimy naszych prenumeratorów, ażeby zechcieli na kilka dni uzbroić się w cierpliwość, oczekując rozwiązania téj sprawy. Jeżeli zaś w ciągu bieżącego tygodnia sprawa niebędzie ukończoną, to będziemy wysyłać naszym prenumeratorom, w ciągu teraźniejszego miesiąca dziennik inny, do dnia 5 marca, gdyż wtedy, jak wiadomo nabiera mocy obowiązującéj nowa ustawa drukowa, wedle któréj, w razie uwięzienia redaktora odpowiedzialnego, dziennik pod inną redakcją wychodzić może.“

— **J. I. Kraszewski,** wedle doniesienia otrzymanego z Warszawy, d. 1 lutego opuścił to miasto, udając się do Drezna. Żywe współczucie mieszkańców towarzyszyło mu przy wyjeździe.

— **Koléj żelazna z Chocima do Odessy.** — Pełnomocny inżynjer angielskiego domu handlowego Ramsona i Simsa, Otton Wal, złożył niedawno marszałkowi bessarabskiemu naprędce skreślony przez siebie projekt konnéj drogi żelaznéj z Chocima do Odessy. Projekt ten oddany do przejrzenia tamecznemu komitetowi statystycznemu, nietylko, że znalazł sobie przychylnych w jego gronie, lecz nadto uznano, że trudno o tak dogodną chwilę jak teraz, dla korzystania z usług kapitalistów angielskich, którzy skutkiem wojny amerykańskiéj zmuszeni do ograniczenia działalności swych środków, radzi są znaleźć dzisiaj korzystne ich użycie za granicą. Niekorzystanie z czynionych teraz przełożeń byłoby, zdaniem komitetu, dowodem niedbania o widoczny pożytek własny ze strony obywateli Bessarabji. Podług wyrachowań p. Wala, budowa drogi o jednéj parze relsów, jeżeli za grunt pod nię płacić niebędzie potrzeba, wymaga kosztów 6,250,000 rub. Czysty z niéj dochód, przypuszczając przewóz samego tylko zboża i licząc po 2 rub. od beczki transportu, wyniesie rocznie około 723,000 rub., czyli około 11½ %. Podług zdania komitetu statystycznego, w projekcie p. Wala, niedostatecznie obeznanego z warunkami miejscowemi, dadzą się poczynić znaczne poprawki tak dalece, że koszta budowy nieprzeniosą 5½ milj. rub.; lecz utrzymuje, że wypadnie drobnych posiadaczy wynagrodzić za ziemię pod drogę wytknąć się mającą. W wyborze też punktu, do którego droga ma pójść od Odessy, komitet zamiast Chocima projektuje Nowosielicę, do któréj prawdopodobnie niezadługo ma się pomknąć sieć kolei żelaznych galicyjskich. Opłatę za przewóz zboża po 2 rub. od beczki, co wyniesie około 10 kop. od puda pszenicy, komitet uważa za bardzo dogodną: albowiem w takim razie pud pszenicy chocimskiéj kosztować będzie w Odessie od 40 do 45 kop., a w Londynie ze wszystkiemi kosztami transportu najwięcéj 80 do 90 kop., co pozwoli jéj rywalizować ze zbożem zagranicznem. Co do gwarancji, komitet proponuje, ażeby rząd wziął jéj połowę na siebie, za drugą zaś połowę dochodu mają zaręczyć gubernja chersońska i obwód bessarabski. Celem wyszukania środków zabezpieczenia dochodu, komitet uważa za najdogodniejsze założenie banku ziemskiego na rachunek 10% kapitału bessarabskiego (górą 200,000 rub.), przeznaczonego teraz na utrzymanie poczt, z warunkiem, że na projektowanéj kolei konnéj urządzone będą pociągi passażerskie i pocztowe. Podług zdania komitetu, z dochodów banku i pozostałości ciężarów gruntowych, assygnowanych dotąd na utrzymanie poczt, aż nadto da się pokryć gwarancja drogi. Projekt ten ma być przełożony szlachcie bessarabskiéj do rozpatrzenia na sejmikach. Jeżeli wszystko pójdzie pomyślnie, p. Wal ma nadzieję, z pomocą 8750 robotników, zbudować całą drogę wprzeciągu dni 200.

— **Przejście własności.** — Księgarnia p. f. Rubena Rafałowicza, istniejąca w Kownie, jako odgałęzienie wileńskiéj, z dniem 28 z. m. przeszła w posiadanie p. Wilhelma Müllera. Jestto dziś w Kownie jedna jedyna księgarnia, gdyż rywalizująca z nią druga, która była własnością p. Müllera, w grudniu roku zeszłego spłonęła.

— **Proces Hlasu.**— Dziennikowi czeskiemu „Hlas,“ w d. 22 stycznia wytoczono proces w imieniu obu redaktorów tego pisma. Przeciwko p. Wavrowi brzmi obwinienie o dwa przekroczenia ustawy prasowéj, przeciwko zaś Finkowi o jedno. Obrońcą w czasie publicznego przewodu sprawy będzie dr. Prachensky.

— **Muzeum przemysłowe.**— Z powodu czasowéj wystawy przedmiotów przemysłu nabytych na wystawie powszechnéj w Londynie, tudzież z powodu mianych pod tym pretekstem prelekcij publicznych o przemyśle przez p. V. Naprstka, powzięto w Pradze czeskiéj myśl utworzenia stałego muzeum przedmiotów przemysłu. Niepodobna nieuznać pożytku, jaki stąd spłynie na postępy rękodzielnictwa krajowego, i trudno niepragnąć, ażeby coś podobnego i u nas zrobić się dało. Ale co najciekawsza w tém przedsięwzięciu w Czechach, to, że tam kobiéty najgorliwiéj wystąpiły z popieraniem urzeczywistnienia go jak najrychléj. D. 9 lutego odbyła się w tym celu wielka „beseda narodowa“ na Żofinie w Pradze. Na parę tygodni przed tém Czeszki wezwane zostały, ażeby przyjęły w niéj udział w ubiorze przyzwoitym, ale jak najskromniejszym, pieniądze zaś, któreby wydać wypadło na bramowanie, wstążki i inne dodatki zbytkowe, ażeby ofiarowały na rzecz muzeum przemysłowego. „Ta ofiara siostrzyna, mówi wezwanie, złożona na korzyść postępu społecznego naszego narodu, ozdobi czoła wasze daleko wdzięczniéj, niż wieńce z najsztuczniejszych kwieci, niż najprzezroczystsze perły i drogie kamienie. Pewne jesteśmy, że wasi ojcowie, mężowie i oblubieńcy powiedzą wam to samo.“ Odezwę tę podpisały sama kobiéty: J. księżna Taxisowa, Kar. Svietla, A. Uhlirzowa, B. Machaczkowa, B. Krziżkowa, L. Schmiedtowa, F. Zapowa, A. Holinowa i J. Pechowa. Szczęśliwy kraj, w którym niewiasty dorosły do pojmowania potrzeb społecznych i popierania ich czynem!

— **Dar.** — Wedle doniesienia berneńskiéj gazety „Moravan,“ arcybiskup ołomuniecki, z powodu tysiącletniéj rocznicy wprowadzenia chrześcijaństwa do ziem słowiańskich, ofiarował 50,000 zł. reń. na wsparcie niższego duchowieństwa pod jego zarządem.

WADOMOSCI ZAGRANICZNE.

Włochy.

(Dokończenie art. p. t. „Nieudolność papieska,“ ob. N. 9).

Co do urzędników państwa kościelnego, powtarzaliśmy wielokrotnie, że już przed wejściem Piemontczyków, sekularyzacja była posunięta tak daleko, że na 7,124 cywilnych urzędników 7000 było świeckich, i że summa przeznaczona na ich pensje, wynosiła około półtora miljonów talarów, podczas gdy 124 urzędników duchownych, utrzymywało się tylko ze 100,000 talarów. Z drugiéj strony, kongregacje ustanowione dla zarządu kościoła zatrudniają 317 urzędników świeckich, a 158 duchownych.

Warto także przypomnieć mimochodem o ustanowieniu komisji statystycznéj, któréj prace od 1853 r. prowadzone są z dokładnością i doskonałością niepozostawiającą nic do życzenia.

Rząd zawarł konwencje pocztowe z Francją i Austrją; konwencje morskie z Rossją, Anglją Stanami Zjednoczonemi, wyspami Jońskiemi, Holandją, Belgją, miastami Hanzeatyckiemi, Meklenburgiem, państwem Obojéj Sycylji i Toskanją; konwencje z rządami Anstrji, Parmy i Modeny o wolną żeglugę na rzece Po; konwencje telegraficzne; konwencje z Francją i Austrją o wydawanie przestępców; traktat celny z Toskanją; konwencje z rządami włoskiemi, ubezpieczające własność literacką i t. d.

Tylko ludzie specjalni, którzy studjowali reorganizację finansów państwa kościelnego wiedzą ile trzeba było starań i znajomości rzeczy, aby w dziewięciu latach zagoić rany, zadane łupiestwem rzeczypospolitéj.

Najście Piemontczyków sparaliżowało usiłowania ministerstwa finansów, dążące do ustalenia równowagi budżetu. Przypominamy tu, że po wyjściu kontraktu zawartego z dzierżawcą soli i tytuniu, rząd zachował sobie monopol tych dwóch produktów i przez to powiększył swoje dochody o kilkaset tysięcy talarów.

Rolnictwo było przedmiotem nieustannéj troskliwości rządu rzymskiego. Błota Pontyńskie, Ostji i Ferrary osuszono po części i oddano uprawie rolnéj; ustanowiono szkoły rolnicze w Peruzie i Bononji; Pius IX założył kosztem swojéj własnéj szkatuły instytut agronomiczny w Vigna Pia, u bram Rzymu; instytut ten ma już przeszło stu wychowańców; ustanowiono katedrę rolnictwa przy uniwersytecie della Sapienza; ogród botaniczny powiększono założeniem szkółki zawierającéj już przeszło 140,000 roślin; istniejącym już instytucjom rolniczym dawano zachętę, prowincje skłaniano do tworzenia takowych, powstającemu w Rzymie towarzystwu ogrodnictwa udzielano pomoc, opiekując się corocznemi wystawami i rozdawaniem nagród.

Przemysł rozwija się w takim samym stosunku. Często można słyszeć mówiących, że w państwie kościelném niema rękodzielni, i że poddani papieża muszą posługiwać się przemysłem zagranicznym, któremu opłacają ciężki i haniebny haracz. Gruby to błąd. Stosunkowo przemysł jest tak czynny w państwie kościelném, jak u najbardziéj posuniętych narodów; jest tam pięć papierni, fabryki świec różnego gatunku, rafinerje cukru, fabryki wyrobów glinianych, cegieł, sztucznych marmurów, tkanin lnianych, jedwabnych, wełnianych, etc. a wszystkie te zakłady posługują się parowemi maszynami. Prawda, że powstały z usiłowań prywatnych osób, ale pośrednio także w skutek zachęt wszelkiego rodzaju udzielanych od rządu.

Otworzono wiele nowych dróg komunikacyjnych, a stare utrzymano w dobrym stanie. Ukończono drogi żelazne z Rzymu do Civita-Vecchia, z Rzymu do granicy neapolitańskiéj z odnogą na Frascati; buduje się droga żelazna z Rzymu do Bononji, odnoga jéj połączy Rzym z Tivoli, a w robocie obecnie jest projekt połączenia Civita-Vecchia z Orbitello; mosty w Aricia i w Faenza są podziwieniem zwiedzających; żegluga rzeczna kwitnie, rząd ustanowił w wielu portach kassy pomocy dla marynarzy; wymógł dla chorągwi papieskiéj honory oddawane flagom wielkich mocarstw; zbudował latarnie morskie i porty, według wszelkich wymagań umiejętności nowożytnéj, wyporządził wiele starych portów na obydwóch morzach, rozprzestrzenił port w Civita-Vecchia.

Wszędzie prawie gaz zastąpił ólej; naprawiono mury miejskie, upiększono bramy; rozprzestrzeniono ulice, wszędzie gdzie tylko było można; miejsce przechadzki publicznéj na Pincio ozdobiono jak najwykwintniej. Większa część kongregacji duchownych, dawniéj rozproszonych, zasiada obecnie w pałacu kancelarji; zakupiono gmach na pomieszczenie biur ministerstwa handlu, sztuk pięknych i robót publicznych, ministerstwo finansów posiadło pałac Madama, a trybunały i różne wydziały spraw wewnętrznych, łaski i sprawiedliwości, obszerny pałac Monte-Citorio. Nakoniec ojciec św. przy pomocy pewnego bogatego właściciela w Rzymie, kazał wybudować domy dla klassy robotniczéj.

Zakłady miłosierne zbyt są znane, iżbyśmy mieli się nad niemi zatrzymywać. Dość będzie przypomnieć czytelnikowi, że to w dwunastu ostatnich latach panowania obecnego papieża otworzono w Rzymie trzy wielkie sale schronienia, w trzech najbiedniejszych cyrkułach, Regola, Transtevere i Monti; sieroty pozostałe po zmarłych na cholerę były przedmiotem nieustannéj troskliwości; ustanowiono w Bononji i Ferrarze szpitale dla głuchoniemych; w Rzymie instytut ten stoi na najwyższym stopniu udoskonalenia, a papież wyznaczył mu 300 talarów miesięcznie z dochodów kancelaryjnych: szpital obłąkanych, szpitale św. Ducha, św. Jakóba i Zbawiciela powiększono i wyrestaurowano. K o m i s j a w s p a r ć pod przewodnictwem jednego kardynała, rozdziela rocznie ubogim przeszło 300,000 talarów; mimo obecnego wyczerpania skarbu papieskiego, w razach głodu skarb zakupuje zboże na targach zagranicznych, daje je mleć swoim kosztem i sprzedaje ubogim chleb po cenach zniżonych.

Zarząd więzień, który nigdy nie uchodził za zły, ulepszony jeszcze został w Rzymie, w Peruzie, w Spoleto, w Viso, w Rocca Sinibalda, w Poggio Mirleto, w Orvieto, w Narni, w Rieti etc.

Tu nasuwa się nam uwaga, którą niepodobna ominąć: l i s t a c y w i l n a papieża wynosi 600,000 talarów, który więcéj niż połowę téj summy przeznacza na uczynki miłosierdzia, na wsparcie instytucij dobroczynnych, miast lub prywatnych osób.

Dwadzieścia prowincij, z których składało się państwo kościelne przed najściem piemonckiem, zawiera 1,219 miast, miasteczek i wsi. W r. 1859, było w nich 2,993 szkół gminnych męzkich, do których uczęszczało 70,000 chłopców i 107 kolegjów wychowujących 5,876 internów; żeńskich szkółek czyli pensij 1892, do których uczęszczało 53,343 uczennic. Wychowanie elementarne w Rzymie jest w stanie kwitnącym; jest tam 53 szkół okręgowych, 14 szkół wieczornych, mnóstwo szkół prywatnych dla obojéj płci. Można powiedzieć, że ani jedno dziecko nie jest pozbawione dobrodziejstwa nauki elementarnéj i bezpłatnéj. Pius IX założył przy uniwersytecie w Rzymie katedry archeologji, wyższéj filozofji, rolnictwa, powiększył gabinety anatomji, zoologji, metalurgji, fizyki, chemji i mineralogji, wyznaczył duże summy na udoskonalenie obserwatorjum Sapiency i obserwatorjum kolegjum Rzymskiego. Przypomnimy tutaj, że w tym ostatnim zakładzie właśnie poraz pierwszy zastosowano telegrafją elektryczną do meteorologji i że Francja późniéj poszła już tylko za danym przykładem. Studja duchowne kwitną, dzięki hojności papieża; dość powiedzieć, że poświęcił przeszło 500,000 talarów na uposażenie i wybudowanie seminarjum Piusa. Archeologja święta, archeologja świecka, otrzymały nadzwyczajny popęd w tych dwunastu latach. Odkopywania na drodze appieńskiéj, ostyjskiej, latyńskiéj, na forum, prace wykonane aby oczyścić Panteon Agryppy od domów zasłaniających go i utrzymać Kolizeum upadające w wielu miejscach; restauracja łuku Trajana w Benewencie, grobowca Galla w Rawennie, świątyń Klitumnji i Zgody w Spoleto, grobowca Tarkwinji w Corneto, murów i świątyni Kastora i Polluksa w Cori, wszystko to są przedsięwzięcia, których pamięć przejdzie do najdalszéj potomności. Archeologja święta otrzymała zachęty, które zbyt długo byłoby wyliczać po szczególe; przypomnimy tylko czytelnikowi otwarcie nowego chrześcijańskiego muzeum Lateranskiego; prace w katakumbach św. Kaliksta, ś. Aleksandra, ś. Agnieszki i w starożytnych bazylikach ś. Szczepana papieża (na drodze appieńskiéj), ś. Szczepana męczennika (na drodze Latyńskiéj), św. Aleksandra, św. Wawrzyńca, św. Marji Anielskiéj, w Termach Dioklecjana, świętéj Agnieszki na drodze Nomentańskiéj, ogłoszenie zbioru napisów chrześcijańskich przez p. Rossi i starych pomników chrześcijańskich przez p. Garacci.

Pałace należące do papieża nie są jedynie jego mieszkaniem, są to raczéj muzea, pełne arcydzieł. Pius IX kazał restaurować w Watykanie loże Rafaela, przyozdobić bibljotekę, przenieść pinakotekę do stosowniejszego lokalu, powiększyć pracownią mozaik, która niema równéj sobie, i zbudować te schody, jakie dziś jeszcze słusznie nazywają się królewskiemi i są najpiękniejszym, jaki tylko wyobraźnia może marzyć wchodem do pałacu papieża.

A możnaż zamilczéć o olbrzymich pracach w bazylice św. Pawła poza murami? Fasada będzie kosztować papieża 30,000 talarów. On także poniesie koszta restauracij wykonanych u ś. Wawrzyńca, poza murami na cmentarzu rzymskim, w Santa-Maria Maggiore, w San-Salvatore in Lauro, on także kazał budować

swoim kosztem kościoły w Porto d'Anzio, w Sinigaglia, Cattolica, przyłożył się znacznie do restauracji kościołów ś. Franciszka w Ferrarze, ś. Dominika w Peruzie, ś. Klary w Asiżu, ś. Róży w Witerbo. Fasadę San-Petronio w Bononji, wybudował swoim kosztem: dał na nią 75,000 talarów! Pomniki Pellegrina Rossi w kościele Kancelarji, Tassa u ś. Onufra, Grzegorza XVI-go u św. Piotra i mający się wznieść u św. Jana Lateraneńskiego pomnik żołnierzom kościoła, poległym pod Castelfidardo, także pochodzą z inicjatywy i wspaniałości Piusa IX.

Tak więc, zakończa Osservatore, w stosunku do liczby mieszkańców państwa kościelnego, lista cywilna papieża jest najumiarkowańszą ze wszystkich list cywilnych władców Europy, ponieważ pod tytułem „utrzymania świętych pałaców apostolskich" otrzymuje zaledwie 600,000 tal. z tej zaś summy idzie na utrzymanie sekretatury stanu, nuncjuszów, muzeów, bibljotek, galerij przynajmniéj czwarta część téj summy. Drugą czwartą część pochłaniają pensje kardynałów, wydatki na kaplice i na kongregacje duchowne. Pozostaje papieżowi zaledwie 300,000 talarów (1,600,000 fr.), na utrzymanie pałacow apostolskich, na żołd gwardji szlacheckiéj, szwajcarskiéj i palatyńskiéj, na pensję służby i wydatki najwyższéj na ziemi królewskości. Każdy poddany papieża średnio składa 27 groszy rocznie na listę cywilną swego władcy!"

Francja.

Paryż 29 stycznia. Dokończenie mowy pana Thouvenel. Prześwietny senacie, nigdy niepowinien był dotknąć mnie zarzut o zamiar zwichnienia polityki rządu cesarza. Ludzie, którzy tę politykę wypaczają, nie oskarżam tu osobiście nikogo, są właśnie ci, co udają siebie za wtajemniczonych, lubo nikt się im nie zwierza; urągają się wytężeniom Włoch na stożsamienie rozmaitych części, z których się półwysep składa. Są to ci, którzy pamiętać nie chcą, że cesarz, w liście pisanym do króla włoskiego, i czytanym na mównicy ciała prawodawczego w roku przeszłym, oświadczył, że nie było zgodném ani ze źródłem jego władzy, ani z jego uczuciami osobistémi, zaprzeczać sąsiedniemu i przyjaznemu narodowi, prawa urządzenia z zupełną swobodą warunków swego bytu! Są to nakoniec ci, którzy nie pojmują, że jednota Włoch pod berłem Wiktora Emmanuela, mimo wszelkie sądy o teoretycznéj wartości innego kształtu rządu, jest jedynym pierwiastkiem porządku, mogącym zastosować się do półwyspu w obecnych okolicznościach; dla nas zaś, jedyną rękojmią pewnego znaczenia przeciw nierozdzierzgniętym powikłaniom! Są to ci, co zapomnieli słów wyrzeczonych, na tém samém miejscu, przez ministra bez wydziału: „Jedność ta włoska jest już czynem dokonanym, któréj wstrząśnienia, we swojém dla Włoch współczuciu, cesarz głębo by żałował!" Są to ci nakoniec, co marząc nie wiem o jakich urojonych restauracjach, co licząc na nieodzowną zgodę z Austrją, a może na wojnę z Anglją, nie pomyśleli, że cienie 30,000 naszych żołnierzy poległych w bojach za niepodległość włoską, stały się nieśmiertelną rękojmią jéj trwałości i tryumfu! Oto są ludzie, którzy usiłują wypaczyć politykę francuzką, ale którzy w głębi duszy jestem przeświadczony, nie zdołają ani na włos, zwichnąć jéj kierunku!

Prześwietny senacie, mam jedno słowo tylko do powiedzenia, o roztrząsanym teraz paragrafie adresu, słowo, które wytłómaczy, dla czego sądzę być moim obowiązkiem głosować przeciw temu paragrafowi. Oddaję zupełną sprawiedliwość chęci kommissji, ukojenia sporów i nie przebaczył bym sobie, gdybym choć w najdrobniejszéj części, przyczynił się do ich rozjątrzenia. Na nieszczęście, nie mogę przypomnieć sobie, aby milczenie przyłożyło się kiedy do wygrania jakiejkolwiek sprawy. Rząd chwycił się nowéj próby, i nikt przeszkadzać jéj niechce. Lecz zapytuję, chociaż sam odpowiem na to przecząco, czy bezbarwne wystąpienie senatu, po adresach, nierównie donioślejszych z lat 1861 i 1862, dopomoże powodzeniu téj nowéj próby. Lękam się wprost przeciwnego skutku.

Wypłynął z pióra cesarza programmat, tchnący jednostajną życzliwością, dla stolicy świętéj i dla Włoch. Jest on owocem jego długich i głębokich rozpamiętywań. Cesarz, a w tém zadaniu pracowałem pod jego natchnieniem, chciał doprowadzić do pojednania dwie wielkie sprawy, które dziejowe podanie i spółczucia Francji, nakazywały mu otoczyć równą troskliwością.

„Na jakiéj że podstawie, raczył najjaśniejszy pan pisać do mnie, oprzeć to dzieło tak pożądane?"

„Papież, skłoniony do zdrowéj oceny rzeczy, mógł by zrozumieć potrzebę przyjęcia wszystkiego co by go do Włoch przywiązało, Włochy zaś, słuchając rad mądréj polityki, nie odmówiły by niezbędnych rękojmi dla niepodległości głowy kościoła i dla swobodnego wykonywania jéj władzy. Osiągnięto by ten cel podwójny, przez taki układ, który czyniąc papieża panem u siebie, zniósł by zapory, oddzielające dziś jego państwa od reszty Włoch. Aby był panem u siebie, potrzeba mu koniecznie zapewnić niezależność, potrzeba, aby jego władza przyjęta była swobodnie przez jego poddanych. Godzi się spodziewać, że to nastąpi, kiedy z jednéj strony, rząd włoski zobowiąże się względem Francji, uznać państwo kościelne w umówionych granicach, a z drugiéj, kiedy rząd stolicy świętéj, wskrzeszając dawne dziejowe podania, uświęcić zechce przywileje municypalne i prowincjonalne, w taki sposób, aby kraj, że tak powiem rządził sam sobą; bo wówczas, władza papieska, unosząc się we wzniosłéj sferze, nad podrzędnemi potrzebami społeczeństwa, otrząsnęła by się z nieustannie ciążącéj odpowiedzialności, którą tylko rząd silny udźwignąć zdoła!

Owóż, pragnąłbym, aby kommisja nasza objawiła wyraźnie zespolenie się senatu z tym po mistrzowsku skreślonym programmatem. Mogłem, lubo bardzo niesprawiedliwie, być źle widzianym przez dwór rzymski; przypuszczam, że nowy ambassador chętniéj jest na nim przyjmowany od swego poprzednika, ale zaprawdę, odwołuję się do waszego głębokiego doświadczenia, znajomości ludzi i rzeczy, czy choć na chwilę uwierzyć można, że nauki stolicy świętéj o jéj świeckich sprawach, dadzą się widocznie i w sposób dotykalny zmienić, dla tego tylko, że przestałem być ministrem spraw zagranicznych, i że mój zacny przyjaciel margrabia de Lavalette nie ma już zaszczytu być przedstawicielem cesarza w Rzymie? Upłynęło już przeszło trzy miesiące, a niewidzę, aby rzeczy widocznie pomknęły się naprzód, od czasu mojego wyjścia z gabinetu. Jeden dziennik ogłosił, lecz bez przyłączenia najmniejszego dowodu wierzytelności tego dokumentu, obok zawartéj w nim obrony rządu papieskiego, wykaz reform, do których tenże rząd przystąpić zamierza. Niechcę nadużywać ani uwagi ani cierpliwości senatu, odwołuję się tylko do jego dobréj wiary i rozumu, i pytam, czy zawierają one choć cień ustępstwa, dla pomysłów wyrażonych przez cesarza, w sposób tak wymówny i tak zwięzły.

Jeden z ministrów bez wydziału, przedstawił wam w roku przeszłym z uderzającą prawdą obraz położenia, które się w niczém nie zmieniło. „Ludy, rzekł on wówczas, bywają wdzięczniejsze niżby się komu zdawało, a Włochy, które winny cesarzowi swoję niepodległość i wolność, nie odmówią pod jego wpływem, przyłożyć się do pokoju świata; lecz taić przed sobą tego nie można, że największa przeszkoda leży w Rzymie." Prześwietny senacie, nie widzę nic w waszym adresie, coby zdołało uprzątnąć te przeszkody i wzmagając nowe rokowania, wywrzeć wpływ nierozdzielny od przekonań, z uszanowaniem, ale z mocą wyrażonych. Nie widzę też nic, coby odpowiadało téj najtrafniejszéj myśli cesarza: „Okoliczności naglą, aby zadanie rzymskie otrzymało ostateczne rozwiązanie, nie w jednych bowiem Włoszech, to zadanie wichrzy umysły, ale wszędzie roznosi podobnyż nieład moralny." Dodam, prześwietny senacie, że nigdzie ten nieład moralny nie jest widoczniejszy, jak we Francji, i że powinnością piérwszych ciał państwa, podług mnie, być powinno, nic nie pomijać, coby przez jasność wynurzonego zdania, wstrzymać mogło jego opłakane skutki.

Adres, równie sprawiedliwie jak w porę, w przeddzień przystąpienia kraju do nowych wyborów, uwielbia wielkie i zdumiewające zdarzenia, od pięciu lat spełnione. Istnieje wszakże, nie tajmy tego przed sobą, czarna plama na widnokręgu, a tą plamą jest zadanie rzymskie! Milczenie nasze jéj nie rozwiąże; czas jéj zajrzeć w oczy. Wśród zwiększającego się coraz zamętu, wśród groźb, że przy najmniejszém przesileniu, od którego rządy najtrwaléj ustalone nie są wolne, mogą stać się nierównie niebezpieczniejszemi, najgłębiéj przekonany jestem, że jedyną przewodniczą nicią jest spotęgowanie władzy, na mocy któréj kraj jaki istnieje. Nigdy nie twierdziłem, i dziś nie twierdzę, aby służyło Włochom prawo, dopomnienia się o Rzym na stolicę, ale niepodobna zaprzeczyć, że Rzymianie mają prawo być rządzonymi według zasad społeczeństw nowoczesnych, i nie przyznają Francji prawa narzucania im na nieokreśloną przyszłość, rządu, którego nie jest to największą wadą, że zestarzał, ale którego najgorliwszy nawet katolik między nami, nie chciałby widzieć zaprowadzonym we własnym kraju. Pragniecie, i ja szczerze pragnę z wami, utrzymania władzy świeckiéj stolicy świętéj; ale ta władza, pod jednym tylko warunkiem trwać może, jeżeli przeobrazi się w zupełności, i dla tego, w uroczystéj chwili, w jakiéj się znajdujemy, żałuję, powtarzam, że kommisja wasza nie sądziła, iż było jéj obowiązkiem, czerpiąc go nawet w saméj myśli cesarza, otwarcie to wypowiedzieć.

Prześwietny senacie, z największą troskliwością unikałem przytaczania dokumentów, które z urzędu mojego zdarzyło mi się czytać i rozważać. Nie sądzę jednak, abym popełnił nieprzyzwoitość, przywodząc całe miejsce depeszy, dawnéj już co do czasu, obcéj zdarzeniom dzisiejszym, lecz o któréj napomknął w roku przeszłym, jeden z ministrów bez wydziału. W roku 1821, wielkie mocarstwa zebrały się w Lajbach; Włochy, które zagajały swą niepodległość, przez rozruchy kolejno tłumione śmiercią, wygnaniem lub niewolą najszlachetniejszych swych dzieci, nieszczęśliwe Włochy były głównym przedmiotem obrad kongresu. W protokóle wstępnym, Austrja, Prusy i Rossja, przyjęły w zasadzie prawo interwencji, jak i jego następstwo, prawo zbrojnego osadzenia obcych krajów. Ówczesny minister francuzki spraw zagranicznych, niedawno zmarły książe Pasquier, odmówił przystąpienia do téj nauki, w wyrazach, których szlachetności i patryotyzmu niepodobna dosyć wysławić. „Aż dotąd, pisał do naszych pełnomocników, znano tylko wojny i zdobycze. Zbrojne zajęcie jest nowością, którą chcianoby wprowadzić do prawa narodów. Pierwszy przykład wykonany został na Francji, a właściwie to, że ta zasada nas dotknęła, jest niezbitym dowodem, że nie powinniśmy przyznać zasady, któréj zastosowanie było dla nas samych tak boleśne. Na samą pamięć owego czasu oburza się uczucie narodowe. Francja niestety! uległa jarzmu przemocy, lecz nigdy nie uznała jéj prawności, jeśliby więc nieszczęściem dzisiaj dyplomacja francuzka, przyłożyła do tego rękę, postradałaby nazawsze swą wziętość!"

Prześwietny senacie, jeżeli te zasady aż do pewnego czasu, ożywiały restaurację, jeżeli wyznawała je ona, kiedy chodziło o przywrócenie na tron samowładny, króla neapolitańskiego, członka domu Burbonów, najsilniéj wierzę, że daleko słuszniéj trzymać się ich powinien rząd cesarza. A jeżeli nowa próba w Rzymie, nie będzie od dawniejszych szczęśliwszą, rząd ujrzy, że nadszedł czas wybrnienia z kłopotów, bo mimo całe umiarkowanie i cierpliwość, będzie musiał nakoniec ocenić ich doniosłość i zgłębić niebezpieczeństwo."

Prusy.

Berlin, d. 29 stycznia. Na dzisiejszém posiedzeniu, poseł Reinshersperger (z Geldern) w obronie swojego projektu adresu, wdał się w wywod prawoznawczy i rozwinął teorję możliwości zarządu bez budżetu, tudzież istnienia w konstytucji szczerby.

Pan von Sybel, sprawozdawca, zagrzewa izbę do wytrwałości; przypomina długi opór rządu heskiego w przywróceniu konstytucji, która jednakie dziś odzyskała moc obowiązującą. Przed pięciu laty, chiano konstytucję bawarską uczynić czystem mamidłem, lecz po półrocznéj walce, król oddalił ministrów i rzekł: Chcę żyć w pokoju z moim ludem. Kiedy w roku 1833, Fryderyk Wilhelm III zażądał od ministra skarbu pięć miljonów talarów więcéj nad summę zwyczajną, w zamiarze reorganizacji wojska, minister jéj odmówił i chciał wyjść ze służby, król ustąpił i skrócił do dwóch lat czas zostawania żołnierzy pod chorągwiami.

Pan von Sybel nagania adresy nadsyłane z kraju, żali się nie na wyroki sądowe zapadłe w sprawach z dziennikami, ale na niektóre rozporządzenia administracyjne. Przechodząc następnie do polityki zagranicznéj, nic w niéj do pochwalenia nieznajduje; a jednak wielka czujność jest niezbędna, bo chociaż stan kraju nie jest tak niebezpiecznym jak w 1805, wszakże pod zachmurzoném dziś niebem politycznem nienależałoby wadzić się o dwuletnią lub trzy-letnią służbę wojenną, ani otwierać otchłani między najcnotliwszym królem i jego ludem. (Żywe oklaski).

Hrabia Eulenburg, minister spraw wewnętrznych, protestuje przeciw wypowiedzianemu mniemaniu, że gabinet zgwałcił konstytucję. „Kiedy najjaśniejszy pan poruczył mi objąć zarząd spraw wewnętrznych, wówczas raczył mi oświadczyć, że obowiązkiem ministrów będzie wprowadzić w wykonanie organizację wojenną wszelkiemi konstytucyjnemi środkami, tudzież, że gabinet powinien przyjąć odpowiedzialność za rozchody dokonane bez upoważnienia izby. Najjaśniejszy pan jest więc w zupełnéj zgodzie ze swymi ministrami." Hrabia Eulenburg mówi daléj, że wiedział, że niebędzie posiadał zaufania izby, ale i to wiedział, że im mniéj godziło się mu na to zaufanie liczyć, tém silniéj winien był trzymać się prawa. Dla tego też ani on sam, ani jego współtowarzysze nie zgwałcili konstytucji i nigdy jéj nie zgwałcą. Co się tycze miejsca adresu o urzędnikach, rząd potrzebuje utrzymać karność w swoich szeregach, tak jak o też karność zabiegają stronnictwa we własnych gronach. Od czasu zaprowadzenia konstytucji, urzędnik niemoże być dziś człowiekiem wolnym, a jutro urzędnikiem; żaden rząd ostać się nie zdoła przy urzędnikach nieuległych karności tak dziś koniecznéj.

Pan von Bockum-Dolfs mówi. Różnica, jaką minister czyni między ludźmi, którzy chcą być dziś posłami i przewódcami stronnictw a jutro urzędnikami, naprowadza na domysł, że rząd nie chce być wiernym konstytucji. Mówca co do siebie oświadcza, że bądź jak urzędnik, bądź jak poseł, zawsze jest konstytucji wiernym; jeżeli to niepodoba się ministrowi, niech go wydali ze służby, kiedy ma do tego prawo.

Ogólne rozprawy zamknięto; 1 paragraf adresu przyjęto bez sporu ogromną większością, podobnież i paragraf 2.

Pan von Bismarck, prezes rady, zabiera głos nad paragrafem 3. „Powinienem wierzyć rzekł, że przez wyraz niekonstytucyjny, chcecie wynurzyć pragnienie, abyśmy ustąpili. Wówczas spadnie na was obowiązek utworzenia gabinetu. Ale, czy rzeczywiście potraficie tego dokonać. Według artykułu 45 mianowanie ministrów należy do króla. Ufność najjaśniejszego pana jest pierwszym warunkiem konstytucyjnym na posadę ministra. Zostawiam wam samym sąd, czy jesteście w stanie spełnić ten warunek. Nadto konieczném jest, aby większość była za wami. Widzę wprawdzie, że znakomita większość zjednoczyła się w kierunku ujemnym, ale gdy przyjdzie stanowić o przedmiotach dodatnich, ta większość wnet się rozprzęże. Dążność do nagany wszystkiego co rząd czyni, będzie miała ten skutek, że na kogokolwiek wybor wasz padnie, niezmiernie prędko większość postrada. Patrzcie do jak małéj liczby przyszło stronnictwo, które wspierało naszych poprzedników.

Hrabia Schwerin oświadcza, że powstawał tylko na zasady wyrażone przez ministra, ale nie na osoby; wie on, jaką oględność nakazuje mu ta okoliczność, że był ministrem. A chociaż prezes rady utrzymuje, że on, hrabia Schwerin, składając urząd oświadczył, że widzi się niezdolnym do dalszego trzymania steru, to nie wciągnie go do opowiedzenia tych rokowań, które poprzedziły złożenie przezeń urzędu. Poprzestanie na tém tylko, że najjaśniejszy pan oznajmił za jedyną przyczynę rozstania się ze swoimi ministrami, niemożliwość przyjęcia zasad, które ministrowie przełożyli jako warunek dalszego rządu kraju.

Wszedł na mównicę professor Gneist i rzekł: „Prezes rady uczynił nam zapytanie, czy większość ma zamiar zająć miejsce gabinetu, pod hasłem nowego programmatu. To pytanie jest nowym dowodem fałszywości oskarżenia, rzuconego na izbę, że chciałaby wprowadzić rząd parlamentarny. (Oklaski).

Śmiało odpowiedzieć możemy: Nie, nie, mości panowie nie jesteśmy w stanie utworzyć nowego gabinetu z nowym programatem.

Nic jak to wyznanie niepotrafi lepiéj dowieść w obec całych Niemiec, że nie chodzi nam o rząd parlamentarny, o niewłaściwe rozszerzenie praw naszych, ale jedynie o sumienne przedstawicielstwo kraju. Oświadczenia prezesa rady i ministra spraw zewnętrznych odsłaniają tę głęboką przepaść, jaka istnieje między téraźniejszym gabinetem i krajem opierającym się na swoich świętych prawach. Uwierzycie mi zatém, gdy powiem: Kraj ma za sobą prawo publiczne i konstytucję, ale gabinet stracił wszelką zdolność rozróżnienia sprawiedliwości od niesłuszności. (Oklaski).

Gabinet wypędził sprawiedliwość z prawa publicznego, tak, że niewiem, czy znajdzie się od 30 do 60 osób w całych Prusiech, któreby mogły z pewnością, bezstronnością sumienną odpowiedzieć na pytanie: Co prawnie istnieje jeszcze w kraju? Od rozwiązania rady stanu, wszelki stosunek między wojskiem i zarządem zniknął; dziś nie rozumieją się one wzajemnie.

Przekładamy to, co jest najświętszém dla ludu, odpowiadają nam szczegółem trzy lub dwuletniéj służby. W tym stanie rzeczy prezes rady stanął przed izbą z ciężkiemi oskarżeniami, z ostatecznemi oświadczeniami dla kraju i izby, o tém co poczytuje za prawo konstytucyjne. Izba nie wyjdzie ze swego stanowiska; ale tolerancja polityczna ma swoje granice, gdy znajdzie się w obec wyskoków takiego rodzaju, jakiemi odznaczyły się w Prusiech imiona von Bismarck i von Kleist-Retzow. (Wielka prawda).

Kiedy zdarzyło się komu z taką przeszłością objąć rządy, powinnoby pierwszym jego być obowiązkiem zatrzeć jéj pamięć, ale nigdy silić się na oparcie teorij politycznych na podobnych wybrykach. Czyż skutkiem przeniesienia się z ławy poselskiéj na ławę ministrów, te teorje zamieniły się w prawo publiczne kraju? Co upoważnia ministrów do wyrokowania nietylko o prawie kraju, ale też o postępowaniu tylu urzędników, których sumienność i życie są dawniejsze i lepiéj udowodnione niż owe teorje.

Teorja konstytucyjna pana von Bismarck opiera się na sumieniu ośmiu ludzi, którzy zachcieli być ministrami. Aleź widzieliśmy trzynastu ministrów zmienionych w ciągu roku, oczywiście dla tego, że porozumieć się między sobą nie mogli, czém jest właściwie konstytucja. Czyż byt kraju ma wyłącznie zależeć od tych ośmiu panów? Gabinet widocznie pojął niezmierność podobnéj odpowiedzialności i dla zmiejszenia jéj, skrył się za osobę królewską (Prawda).

Niegdyś ministrowie wszystko ważyli na obronę króla i na to, aby żaden spór niewprowadził się w zatargę między królem i jego krajem. Dzisiejsi ministrowie wydali dosłówne hasło: z a k r ó l e m l u b p r z e c i w n i e m u.

W kraju Fryderyka wielkiego, doprowadziliście rzeczy do tego stopnia, że przychodzi obliczać, kto jest za królem, a kto przeciw niemu. Niepodobna było wyrządzić gorszéj usługi królowi. Czyż całe to wichrzenie zmieniło choć jednę głoskę w naszéj konstytucji. Ministrowie odwołują się do przysięgi wykonanéj na konstytucję. Ale jako sędziowie winniśmy stokrotnie powtórzyć przed nimi, to co mówimy do podnoszących rękę dla wykonania przysięgi: „Jeżeli nieprzysięgasz według własnéj myśli, ale według myśli tych, którzy tę przysięgę tobie przypisali; jeżeli przysięgasz tak jak ci, którzy cię poprzedzili i po tobie nastąpią, nie wykonywasz przysięgi konstytucyjnéj w tym duchu, w jakim ją pojmują ludzie, dla których konstytucja jest wzajemnem ogniwem wierności, spawiedliwości i obowiązku.“ (Oklaski).

Niema władzy na ziemi, mogącéj uwolnić króla od téj przysięgi. Wiąże ona cześć królewską i sumienie królewskie. (Oklaski).

Artykuł konstytucji, o który nam teraz chodzi, wpisany jest we wszystkie konstytucje europejskie.

Zarzucamy ministrom, że zamilczeli przed królem, iż zdanie ich jest przeciwne prawu krajowemu, przeciwne sumieniu całéj Europy. Sługa wierny powinien był powiedzieć naj. panu: jest to walka, w któréj żaden monarcha ziemski niezwycięży, walka w któréj Napoleon upadł na czele swego mężnego wojska. Taka jest dążność naszéj skargi i niewidzimy innéj drogi. Nikt w Europie niedostrzeże w niej śladu chęci zaprowadzenia rządu parlamentarnego, ale każdy z oświadczeń ministrów przekona się, że chodzi im o utrzymanie się przy władzy. Hasło: rząd królewski, a l b o r z ą d p a r l a m e n t a r n y, dosyć zręcznie wybrane, nie jest prawdziwem; chodzi im jedynie o rząd gabinetu, a o zwalenie konstytucji. (Oklaski).

To hasło będzie lepiéj zrozumiane, bo jest prawdziwem.

Ale winniśmy działać podług sumienia; niepotrzebujemy szukać teorji konstytucyjnéj, trzymamy się po prostu naszych dziejów. Jesteśmy potomkami tych urzędników, którzy mieli odwagę powiedzieć Fryderykowi wielkiemu: K r ó l u t u s ą g r a n i c e t w e g o p r a w a. Téj odwadze winniśmy ówczesne kodeksa. Ponieważ dzisiejsi ministrowie twierdzą, że powinni tylko spełniać rozkazy królewskie, staje się obowiązkiem ludzi znających prawo, przedstawić królowi początek i obręby tego prawa, a ponieważ jestesmy wybrańcami ludu i jego przedstawicielami, tém większa na nas spada powinność przełożenia z uszanowaniem i szczerością królowi, że ustawa nadaje mu prawa wysokie, ale nie takie, jakie prezes rady wyliczył zawczora w swojéj mowie. (Oklaski). Od czasu istnienia niemieckiego konstytucyjnego prawa, król nie może być jego uosobieniem, niemoże przez rozkazy gabitetowe stanowić co jest sprawiedliwem lub niesłusznem. Nasza ustawa wojskowa jest ze wszystkich zasad konstytucyjnych najdrożéj okupioną, najprawowitszą; korona posiada najwyższe dowództwo, korona jest najwyższym urzędnikiem prawa wojskowego, ale urządzenie wojska nie może być zmienione tylko w drodze konstytucyjnéj. Koronie niesłuży moc powiększania wojska prawie w dwójnasób, ani rozwiązywania, ani zmiejszenia choć w części obrony ziemskiéj (Landwehr). Nic nie może zamienić się w prawo bez woli najjaśniejszego pana, ale król niema mocy zniweczenia konstytucji. (Oklaski).

Każdy gwałt rozbija się o konstytucję; nieodwołujcie się więc do przemocy! Korona niema prawa tworzyć tysiąca oficerów, na co wybrani przedstawiciele ludu nieprzyzwolili, niema prawa upoważniać do wydatków, które posłowie odrzucili, a tem mniéj służy koronie moc zamieniania przez rozkazy gabinetowe czynności swoich na prawo. (Oklaski).

Żaden rozkaz gabinetowy niezdoła odwrócić od ministrów nieuchronnéj odpowiedzialności obywatelskiéj i karnéj.

Co do oświadczenia pana ministra skarbu, poprzestanę na téj tylko uwadze, że siedmiokrotne zgwałcenie konstytucji nie usprawiedliwia się przez to, że już ją sześć razy złamano. Cała Europa odda nam świadectwo, że nie chodzi tu wcale o przywłaszczenie sobie przez nas rządu parlamentarnego, ale tylko o obronę naszego prawa, o które dopraszamy się u króla, i że spadłaby na nas najcięższa odpowiedzialność, gdybyśmy cofnęli się przed możliwemi następstwami. Zgodnie z konstytucyjnym obyczajem, aż do dziś dnia osoba królewska bywała obcą rozprawom, dopóki ministrowie nie rzucili nam jak wyzwanie tych słów, że jesteśmy sami z sobą sprzecznymi; wszystko bowiem dzieje się za rozkazem królewskim. Nie powinniśmy nastawać na ministrów, bo działają za rozkazem królewskim; a kiedy rozkazy królewskie łamią konstytucję, wówczas zapewniają nas, że ministrowie wiedzą, iż są odpowiedzialnymi. Co ma lud myślić o podobném tłómaczeniu się? Może to przypadłoby do not dyplomatycznych; ale co do nas, gotowi jesteśmy poszarpać podobne pisma. Obowiązani jesteśmy przemówić do króla, choćby po głowach ministrów, powiedzieć to co poddani niemieccy widzieli się zmuszonymi nie sto razy wyrzec: „naj. panie niemasz słuszności!“ Nasz adres w każdym razie jest wiernem odbiciem głosu kraju. Zawczorajsze oświadczenie prezesa rady jest absolutystowskim manifestem w obliczu Europy, mającym dokładnie opisać zatargę, na czém dotąd zbywało. To zmienia stan rzeczy. Ta zatarga ma swego sędziego: historja rozstrzygnie, czy kiedykolwiek lud prawy stracił niewinniéj przez niezrozumienie go, swoje szczęście i spokój!

Powinniśmy tylko rozstrzygnąć co nam tu do czynienia zostaje. Zapytujemy, czy w najdrobniejszym szczególe można nas obwinić o obecne położenie. Krok za krokiem, spokojnie i sumiennie śledziliśmy tę zatargę, nie odnoszącą się do zadania wojskowego, ale do konstytucji. N i e p r a w d a, abyśmy kiedykolwiek odpychali rękę pojednawczą. Sumienie nasze jest równie spokojne, jak było przed pięciu laty. Wiemy, cośmy zrobili i czegośmy nie zrobili. Niech ministrowie ze swojéj strony toż samo powiedzą. (Długie i żywe oklaski).

Wielu posłów opuszcza po téj mowie izbę. Zaledwie dosłyszeć można słowa wymówione przez pana Reichensperper; paragraf 3-ci zagłosowano ogromną większością.

Z powodu paragrafu 4-go p. v. Bismarck zabiera głos, chcąc zbić miejsce, w którém powiedziano że „l u d s t a n ą ł p o s t r o n i e s w o i c h w y b r a ń c ó w.“ Należałoby wiedzieć, rzekł, jakim sposobem dowodzicie tego twierdzenia. Możnaby dójść do tego dwiema drogami przez wybory i adresy pochwalne. Powiedziano już wczoraj, że część tylko wyborców do głosowania przystąpiła, mniejsza o to czy część składa 27 czy 34%. wybrała was większość téj liczby. Nie przeszkadza to wprawdzie, abyście nie byli konstytucyjnymi przedstawicielami ludu; ale niemożecie uważać się za wybrańców większości narodu, tém mniej, że niemożecie nawet dowieść, aby wyborcy wasi trzymali zgodnie z wami. Drugim sposobem udowodnienia tego co mówicie, są adresy pochwalne, mające więcéj niż 300,000 podpisów. Nie chcę zatrzymywać się nad tém, że adresy przeciwne okryte są jeszcze liczniejszemi podpisami; jest to rzeczą obojętną, bo nie żyjemy pod rządem powszechnego głosowania, ale pod rządem królewskości i prawa. Wszakże nagana, jaką p. Virchow rzucił wczoraj na adresy wierności, zmusza mię do odczytania przed wami krótkiego artykułu (P. von Bismarck odczytuje artykuł dziennikarski, w którym mieszkańcy wsi Muschwitz oświadczają, iż cofnęli podpisy swoje adresu pochwalnego dla izby, który jakiś młodzieniec obnosił i podawał do podpisu dzieciom i niewiastom). Raz jeszcze, nieprzywiązuję do tego wagi i nie wspomniał bym nawet o tém, gdyby z drugiéj strony nie potrącono ten przedmiot.

P. F a u c h e r dziwi się nad wyrażoném przez pana ministra powątpiewaniem. Istnieje nader prosty sposób sprawdzenia, po któréj stronie jest większość; niech p. minister nakaże nowe wybory, czego jeśli nie uczyni, to dla tego, że przewiduje ich wypadek.

P. von U n r u h objaśnia przez liczby, że izba wyszła z większości wyborców 1-go stopnia. W 3-m dopiero stopniu znaleźli się wyborcy, którzy wstrzymali się od głosowania; a i to jest winą ustawy wyborczéj, którą nie izba utworzyła.

Po krótkich uwagach pana Virchow, § 4 przyjęto; izba przechodzi do 5-go §, mówiącego o adresach wierności.

Hr. z u r L i p p e minister sprawiedliwości, zabiera głos i oświadcza, że nie mógł pozywać tych, co potwarzali izbę u podnóża tronu, bo jest we zwyczaju, że tam wolno wszystko wypowiedzieć, chyba król oświadczy, że żąda pociągnąć podawców adresu do sądu, lub izba dopraszać się o to zechce.

Pp. V i r c h o w i v o n V i n c k e mówią, że nie wymagają sądowego przewodu, lecz żalą się tylko, iż ministrowie pozwolili na przedstawienie królowi podobnych obelg na izbę.

Paragraf 5-ty przyjęto jednomyślnością głosów, wyjąwszy posłów katolickich.

Podczas rozpraw nad § 6-m ściągającym się do urzędnikow oddalonych ze służby lub poprzenoszonych na inne miejsca, panowie Bockum-Dolffs, Seubert, Schroeder, Krüger, i zur Megede, objawili, iż do głosowania nie przystąplą, bo należą do liczby urzędników prześladowanych.

§ 6-ty zagłosowano, równie jak i § 7-my, wyrażający, że konstytucja jest zgwałconą.

Nad § 8-m zajmującym się polityką zagraniczną, p. von Bismarck głos zabrał. Zostawuję krajowi, rzekł, sąd o usiłowaniach przedstawienia zagranicą kraju naszego za upokorzony. Nie powiem ani słowa w tym przedmiocie. Chcę tylko ukoić umysły w dwóch kierunkach, ukoić samą izbę, uspokoić kraje obce w obawie, że wewnętrzne rosterki nie dozwolą nam zwrócić sił naszych na zewnątrz. Co do obaw izby, środki dójścia do zgody byłyby gorszemi od zatargi. Wierzymy, że możemy uspokoić zatargę z wami albo z waszymi następcami, bez zaszkodzenia poważaniu Prus zagranicą. Ale mości panowie, sami nie pozwolicie sobie odmówić nam potrzebnych środków, do utrzymania odpornéj pruskiéj siły, dla odparcia zagranicznéj napaści.

P. S t a b l e w s k i oświadczył, że Polacy wstrzymują się od głosowania na § 8-my, który przyjęto ogromną większością, równie jak 9-ty i 10-ty bez żadnego rozbioru.

Rozprawy zakończono. Projekt pana von Vincke przyjęty został przez członków tego odłamu; projekt pana Reichenspergera przez odłam katolicki, wyjąwszy panów Malinckrott i Plassmann. Prezes oznajmuje, że te oba projekta odroczono. Przystąpiono z kolei do głosowania imiennego na projekt Virchow-Carlowitz.

Było 323 posłów. Z téj liczby 255 przyjęło adres, a 68-miu odrzuciło; mniejszość składa się: z feodalnych, klerykalnych i stronnictwa Vincke.

Prezes zajął się wylosowaniem 30-tu członków którzy złożą deputację upoważnioną do zaniesienia adresu królowi. Prezes izby będzie jéj przewodniczył. W liczbie nazwisk które wyszły z urny, znajduje się imię p. von Patow, byłego ministra skarbu.

Posiedzenie zamknięto.

— P i s z ą z P o z n a n i a 29 stycznia. W skutek zdarzeń w Królestwie Polskiém, rząd Wielkiego księstwa ograniczył sprzedaż, przewóz lub wolność posiadania prochu i broni. Każdy posiadacz wyższéj ilości prochu nad 5 funtów, albo innéj broni prócz potrzebnéj do polowania, powinien donieść o tém policji albo radcy ziemskiemu. Zbieranie broni i ładunków jest zakazane i zagrożone karą pieniężną 50-ciu talar. lub 6-cio tygodniowém więzieniem.

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

MADRYT, wtorek 10 lutego. Zmiany prefektów wskazują, że gabinet zamyśla o nowych wyborach. W razie rozwiązania izby, rozmaite odłamy oppozycji wejdą w koalicję.

LONDYN, środa 11 lutego. Na wczorajszém posiedzeniu izby gmin, lord Palmerston bronił zamiaru ustąpienia wysp jońskich za przyzwoleniem wielkich mocarstw i ludności tych wysp. Dodał, że Analja nigdy nie ustąpi ani Malty ani Gibraltaru.

Rozniesiono d. 31 stycznia w New-Jorku pogłoskę, że Francuzi doznali wielkich strat pod Pueblą.

PARYZ, wtorek 10 lutego. Na dzisiejszém posiedzeniu izby prawodawczéj, pan Billault usiłował dowieść, że opuszczenie Rzymu byłoby przeciwne dobru Francji.

„Nim, dodał, wynaleziony będzie układ rozumny i sprawiedliwy, Francja nie może poświęcić siebie wymaganiom którejkolwiek z dwóch stron. Francja nigdy nie przyrzekała Rzymu Włochom. Jeżeliby Francuzi wyszli z Rzymu, papież mógłby wezwać Austryjaków, Francja nie miałaby prawa sprzeciwić się temu i nie sądzę, aby Piemont mógł sam temu się oprzeć. Włochy mogą wybierać między rewolucją i między pomocą Francji w swéj pracy organizacyjnéj. Cesarz nie przestanie pracować nad pojednaniem Włoch z papieżem.“

Poprawę pana Juljusza Favre i jego towarzyszów odrzucono i paragraf projektu adresu, ściągający się do spraw włoskich, zagłosowano.

LONDYN, środa 11 lutego. Donoszą z New-Jorku d. 31 styczaia, że wyprawa jenerała związkowego Mac-Clellan wylądowała na brzegach Missisipi naprzeciw Wiksburga.

Ciało prawodawcze stanu Missouri okazuje się przychylném wyzwoleniu czarnych.

Wiadomości z Vera-Cruz z d. 9 stycznia powtarzają wieść, że jenerał Legrade na czele 10-ciu tysięcy Meksykanów wyszedłszy z Puebla rozbił dywizję francuzką niedaleko Akasiete; miało polegdz w téj bitwie 2 tysiące żołnierzy.

Jazda meksykańska w liczbie 8-miu tysięcy koni, miała podejść dywizję francuzką jenerała Berthier blisko Rio-Saco; strata Francuzów obliczaną jest na 1,600 ludzi. Mówią jeszcze, że Francuzi mieli zdobyć Pueblę a opuścić Tampico i Jalapę.

LONDYN, czwartek 12 lutego. Dziennik „Morning-Post“ zbija rozniesioną pogłoskę, podług któréj kandydatura na tron grecki książęcia Ludwika heskiego, miała być zagajoną. Zapewnia, że w téj chwili wszystko jest w zawieszeniu i nic nie rozstrzynięto.

TRJEST, czwartek 12 lutego. Podług wiadomości z Konstantynopola z d. 7 lutego, traktat handlowy Turcji ze związkiem celnym niemieckim został ratyfikowany.

Wielką liczbę chrześcjan pozabijano w Eski-Szeher w Anatolji.

Oznajmują zatém dnia 7 lutego, że 230,010 głosów oświadczyło się za wyborem książęcia Alfreda. P. Elliot urzędowie oznajmił o odmowie wybranego. Wiadomości z prowincji są pomyślniejsze. Z powodu połączenia wysp jońskich z Grecją, po wielu miejscach odbyły się radośne obchody ludowe.

LONDYN, czwartek 12 lutego wieczorem. Parostatek Kanguro przywiózł z New-Yorku wiadomości z d. 31 stycznia. Dziennik „Richmond-Dispatch,“ umieścił odezwę do wszystkich demokratów, zachowawców północnych aby wyrzekli się swych złudzeń. Południe, mówi ten dziennik, nie będzie mogło nigdy powrócić do jednoty; nawet wówczas gdyby Północ pozwoliła mu przepisać sobie osóbną konstytucję i wymagać wszelkich możliwych rękojmi, Południe wolałoby poddać się pod panowanie angielskie lub francuzkie.

PARYŻ, czwartek 12 lutego wieczorem. Dziennik F r a n c e oznajmuje, że jenerał Forey miał zamiar wyjść z Orizaba między 25-m a 30-m stycznia, i że przednie straże francuzkie znajdowały się już o kilka kilometrów od Puebla.

LONDYN, piątek 13 lutego. Wiadomości z New-Yorku z d. 28 stycznia oznajmują, że między oficerami wojska jenerała Burnside wybuchnęło nieposłuszeństwo i że 50-u z nich oddalono ze służby. Mówiono, że wojsko zebrane nad Potomakiem będzie rozwiązane i otrzyma inne przeznaczenie, niż to, jakie dotąd miało, to jest opanowanie Richmondu. Głównodowodzący, jenerał Hookes, przeniósł główną kwaterę swoją do Star, w zamiarze rozpoczęcia działań. Jenerał Grant rozkazał rozbroić jeden półk, ponieważ chciał przejść do obozu oderwańców. Jenerał Hunter otrzymał zarząd departamentu Południa na miejscu jenerała Butler.

Donoszą z Hawany d. 12 stycznia, że banda gerylasów silnie przerwała stosunki Francuzów między Vera-Cruz i Orizaba.

WIEDEN, piątek 13 lutego. Dekretem miuistra skarbu, umieszczonym w „Gazecie urzędowéj,“ zakazano wywozu i przechodu broni lub nawet łożnych ich części, tudzież ładunków i potrzeb uzbrejenia przez granicę galicyjską w kierunku do Rossji lub Polski.

PARYŻ, czwartek 12 lutego wieczorem. Po mowach pp. Baroche, Picard i de Pierres, w izbie prawodawczéj, ostatnia poprawa strony lewéj, ściągająca się do wyborów, została odrzuconą a cały adres zagłosowano.

PARYZ, piątek 13 lutego. „Monitor powszechny“ umieścił wiadomości z Meksyku. Jenerał Forey był jeszcze dnia 9-go stycznia w Orizaba. Nieprzyjaciel wytężył główną usilność na Tampico. Stoczono mnogie utarczki dla wyzwolenia tego miasta od gerylasów, którzy zewsząd je okrążali w grudniu. Cel objawu pod Tampico został dościgniony, wojska więc wróciły do Vera Cruz. W ogóle, mówi Monitor, nie zaszło żadne ważniejsze zdarzenie wojenne. Stan wojska jest wyborny.

Прибывшие въ Вильно отъ 1 до 4 февраля 1863 г.

ГОСТИННИЦА ПОЗНАНСКИ. Ротмистръ баронъ Николай Мейендорфъ; пом.: Людвигъ Бениславски, Игн. Верещенски, Симонъ Сыруць, Чеславъ Колупайло; пом. г-жа Текля Сыруць; пом:: Михаилъ Клочковски, Конст. Витовски, Өаддѣй Чаплински, Иванъ Ельски и Иванъ Гуторовичъ; инж. при жел. дор. Штумпфъ; пом. Вильгельмъ Вержбовски; инж. пор. Керсновски; ротм. Димит. Климовъ съ дочерью Маріею и сыновьями Димитріемъ и Влад. Климовыми; австрійскій подданный Иванъ Индыцки; пом. Михаилъ Остроменцки.

Przyjechali do Wilna od 1 do 4 lutego 1863 r.

HOTEL POZNAŃSKI. Rotm. baron Nikołaj Mejendorf; ob. Ludwik Benisławski, Ignacy Wereszczyński, Symon Syruć, Czesław Kołupajło; ob. panna Tekla Syruć; ob. Michał Kłoczkowski, Konst. Witowski, Fabjan Czapliński, Jan Jelski i Jan Hutorowicz; Inżynier przy kolei Sztumpf; ob. Wilhelm Wierzbowski; Inż. porucz. Kiersnowski; rotm. Dymitr Klimow z córką Marją i synami: Dymitrem i Wład. Klimowym; Jan Indycki szlachcic austryjacki poddany; ob. Michał Ostromęcki.

Одобрено Ценсурою. 4 Февраля 1863 г. Вильно.

W drukarni A. H. K i r k o r a.